

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

САОДАТ ҚУЧГАН МИЛЛАТ

Хар бир халқнинг асл табиати байрамларда намоён бўлади: одатлари, орзу-истаклари ва интилишлари бор ҳақиқати билан бўй кўрсатади. Бинобарин, бирор миллатнинг ахлоқи даражасини билмоқчи бўлган инсон унинг байрамларини кузатиши лозим.

Байрамларида жинслиги, ўзаро мадад ва меҳри балқиган, қалби севинч ва эзгуликлар билан тўлиб-тошган, меҳрга муҳтож биродарларини инсоний туйғулар ила қамраган халқ ва миллат энг бахтиёр, саодатлидир.

Бизнинг миллат ана шундай бахт ва саодатга сазовор бўлган миллат эканини кутаётганимиз муборак Рамазон ва Қурбон ҳайит байрамлари ҳам кўрсатиб туради.

Масжидлар тўлиб ҳайит намозлари ўқилиши, фитр садақалари ва қурбонликлар ҳайит қувончининг хар бир қалбга, хар бир хонадонга кириб боришига қаратилгандир. Қодирларга вожиб этилган фитр садақаси ва қурбонликнинг ҳайитдан олдин ва ҳайит кунларида адо этилиши миллат фарзандлари қалбига бирдай севинч бахш этади.

Ҳайитларимизнинг бу исломий ва инсоний моҳиятини хис қилган хар бир миллатдошимиз, у

отами ё она, ёшми ё кекса бўлишидан қатъи назар, ҳайитни кутиш тадориғи билан бирга, Аллоҳ таоло ҳузурда мўътабар ва муносиб бўлган яна бир муҳим ишга – атрофидаги муҳтожлар оғирини енгил қилишга ҳам ҳозирлик кўради. Дардли қалбларга ширин сўз билан бўлса-да, малҳам беришга интилади. Ўз оиласи ва фарзандларига тухфалар тайёрлаши катори, атрофдаги бева ва етимларни ҳам унутмайди, уларнинг қаддини қўтаришга шошилади. Биладикки, бу иши ила биродари дардига эмас, ўз дардларига малҳам кўяётир. Зеро, Парвардигори олам шундай марҳамат қилади:

“Ким эзгулик қилса, ўзига қилур”.

Пайғамбаримиз алайҳиссалом таълимлари эса бундай:

“Биродарини дунё ғамларининг биридан халос қилган кишини Аллоҳ таоло қиёмат ғамларининг биридан халос қилади”.

Бизнинг миллат ана шундай руҳда байрамларини – ҳайитларни қарши олиб саодат қучган ва қучажак, иншааллоҳ.

РАМАЗОНГА УЛАНГАН ТҲЙЛАР

Хабарингиз борки, муборак Рамазон ташрифи олтидан мамлакатимизда икки улуғ тўй – 16 ноябр куни Марғилонда Бурҳониддин ал-Марғинович таваллудининг 910 йиллиги, 17 ноябр куни Самарқандда Имом ал-Мотуридий таваллудининг 1130 йиллиги зўр тантана билан нишонланди. Ҳеч шубҳа йўқки, бу тантаналар мустақиллик йилларида халқимизнинг бой тарихий мероси, миллий қадриятларимиз қайта тикланаётгани, муносиб эъзоз топаётганининг ёрқин исботи бўлди. Бундай хайрли тадбирлар буюк аجدодларимиз руҳини шод этса, дунё билан бўйлашаётган бугунги ўзбекнинг қалбига ўктамлик ва сурур бахш этади, маънавиятини бойитиб, ғайратига ғайрат кўшади. Тантаналарда мамлакатимиздаги кўплаб хорижий давлатлар элчихоналарининг вакиллари, дунёнинг турли мин-

тақаларидан келган меҳмонлар – атоқли олимлар, давлат ва дин арбоблари, санъат намояндалари иштирок этишди. Хар икки байрамда ҳам Ўзбекистон республикаси Президенти Ислам Каримов нутқ сўзлаб, буюк алломаларнинг нафақат ўзбек хал-

қи, балки бутун дунё илм-фани ва маданияти ривожига кўшган ҳиссасини юксак баҳолади. Тантаналар дастури доирасида Марғилонда «Бурҳониддин ал-Марғинович ва жаҳон ҳуқуқий маданияти» мавзуида, Самарқандда эса «Имом ал-Мотуридий ва унинг Ислам фалсафасида тутган ўрни» мавзуида халқаро илмий анжуманлар ўтказилди.

Журналимизнинг келгуси сонидан ушбу тантаналар ҳақида батафсил маълумот ҳамда илмий маърузаларни эълон этамиз, иншааллоҳ.

Тахририят

«HIDOYAT»

Ўзбекистон мусулмонларининг
ойлик диний-ижтимоий,
илмий-адабий нашри

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД
РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Абдурашид қори БАҲРОМ
Фозил қори СОБИР
Абдураззоқ ЮНУС
Анвар ТУРСУН
Эркин МАЛИК
Сирожиiddин АҲМАД
Абдуқаюм ҲИКМАТ
Нуриимон АБУЛҲАСАН
Абдулмажид МУСАБЕК
Абдулжалил ХҲЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ

Муқовани

Абдулбоқи ҳожи ИМОМХОН
ўгли тайёрлади.
Бадий муҳаррир
Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ
Тартибловчи
Ёқуб УМАР
Компютерчи
Мунира МАСЪУДАЛИ қизи
Мусаҳҳиҳа
Райҳона ХОЛБЕК қизи

Журналнинг Тарғибот-ташвиқот
марказлари:
Фарғона вилояти бўйича - 242528
Директори Салоҳиддин Нуриддин
Андижон вилояти бўйича - 244172
Директори Ўктам Умурзоқов

Манзилимиз: 700069, Тошкент шаҳри,
Зарқайнар 18-берккўча, 47а-уй.
Телефон: 40-17-97.
Ўзбекистон Республикаси Давлат
матбуот қўмитасида рўйхатга
олинган. Гувоҳнома рақами 00079.
Босмаҳонага 2000 й. 25 декабрда
топширилади. Босишга 2000 й. 21
декабрда руҳсат берилди. Қовоз
бичими 84x108 1/16. Адади 3500 нусха.
«Viznes-Print» шуъба корхонасида чоп
этилди. 42-сон буюртма.

Баҳоси келишилган нарҳда.
Макет асл нусхаси Pentium-III
компютерида терилди ва саҳифаланди.

Таҳририятга келган қўлёзмалар
қайтарилмайди. Мақолалар тақриз
қилинмайди.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Журналимиз саҳифаларида оят ва ҳадислар
берилаётгани учун уни ножоиз жойларга
ташласангизингизни сўраймиз

МЎМИНЛАРГА УЛУФ МУКОФОТ

4

Аллоҳ таоло: “Эй малаклар, гувоҳ бўлингизким,
Рамазон ойида рўзасини тутган ва намозини ўқиган
кулларимга совға ва мукофот қилиб розилигимни бер-
дим ва уларнинг гуноҳларини мағфират этдим”, деб
марҳамат қилади.

Сурайё ЗОҲИР

ЙИЛ БЎЙИ РАМАЗОН БЎЛСАЙДИ...

8

– Мен 12 ой ҳам рамазон бўлишини хоҳ-
лар эдим. Одамлар шунда софрок,
ростгўйроқ бўлармиди?

10

Умму Робиъа фурсатни ганимат қилиб:

– Сизга қайси бири яхшироқ: ўттиз минг динорми
ёки фарзандимизнинг эришган мана бу илму шарафи-
ми? – деди.

– Худо ҳаққи, шуниси яхши, шу мен учун бутун
дунёнинг бойлигидан кўра яхшироқ.

Бахтиёр ЭШОНЖОНОВ

14 ҲАДИСЛАРНИ ЁЛҒОНЛАРДАН АСРАГАН

Имом Бухорий минглаб гайрисиҳих ҳадисларни ҳам ёдлаб юраверганлар. Бундан мақсади ўз китобларида ва ривоятларида улардан сақланиш ва бошқаларни ҳам бу шубҳали ҳадислардан огохлантириш эди.

Лутфулла ТУРСУНОВ

ЎЗНИ ТИЙИШ ОСОНМИ?

СЕВИБ ЎҚИЙМИЗ

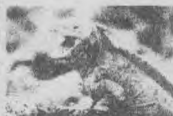

Мен «Ҳидоят»нинг ҳар бир сонини интизорлик билан кутиб, етишгач эса уни севиб мутолаа қиламан.

Назира ИСМОИЛОВА

Калтакесак:
“Арши самода бўлган, ерда ҳукми юрган, жаннатни раҳматию дўзахни азоби эгаллаган Зотга ибодат қиламан”, деди.

22

БАДАВИЙ ВА КАЛТАКЕСАК

23

Абдулазиз САИДНУРИДДИН ўғли

ВУЖУДДАГИ КУШАНДАЛАР

Энг ёмони – одамлар бир-бирларига кушандаларни юктиришлари ҳам мумкин. Ҳатто бу ҳол кўпроқ учрайди.

25

Буюк Британия Бош вазири Тони Блэр: “Имкон топдим дегунча мен Қуръонни ўзим билан олиб юраман, чунки у менга ўқтамлик ва жасорат бахш этади.

Жалолиддин СУҮҲҲИЙ

27

ЖУН

ЧОПОНЛИ ЧОЛ

Бу антиқа қария кўздан ғойиб бўлгач, Имом Шофеъий (р.а.) ҳозир турганларга қарата:

– Шу уч кун ичида ҳар кеча-кундуз Қуръонни уч мартадан ўқиб чиқдим, охири шу оятни топдим, – дедилар.

Убайдулла СОДИҚ

ИЖОБАТ БЎЛГАН ДУОЛАР

28

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ҚАРОРИ

Муборак ҳаж зиёратига борувчиларга ёрдам кўрсатиш ҳақида

Мамлакатимиз фуқароларининг виждон эркинлиги борасидаги конституциявий ҳуқуқларини таъминлаш, муборак ҳаж амалларини адо этишда қулайлик, имтиёз ва зарур шароитларни яратишга давлат томонидан ёрдам кўрсатиш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг 2001 йилда ҳаж зиёратини ташкил этиш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

2. Муборак ҳаж сафарини ташкил қилиш, зиёратчилар рўйхатини республика “Маънавият ва маърифат” жамоатчилик маркази, “Маҳалла” ва “Нуруний” жамғармаларининг жойлардаги бўлинмалари вакиллари иштирокида кенг жамоатчилик фикрини эътиборга олган ҳолда тузиш, мусулмонларнинг талаб-эҳтиёжларини адолатли равишда қондириш масъулияти Ўзбекистон мусулмонлари идораси раҳбарияти, унинг жойлардаги мустасадди вакиллари зиммасида эканлиги, Вазирлар Маҳкамаси ҳузурдаги Дин ишлари бўйича қўмита уларга ёрдам кўрсатиши эътиборга олинсин.

3. “Ўзбекистон ҳаво йўллари” миллий авиакомпанияси (А. Рўзметов) 2001 йил феврал-март ойларида зиёратчиларнинг ҳаж сафарига бориб-келишлари учун қулай шароитлар яратиш, Тошкент—Жидда—Тошкент йўналишидаги авиачипталарнинг нархини арзонлаштириш чораларини кўрсин.

4. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги (З. Алматов), Ташқи ишлар вазирлиги (А. Комилов), Давлат божхона қўмитаси (С. Арипов) Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг тақдимида кўра зиёратчиларнинг сафар ҳужжатларини белгиланган тартибда расмийлаштиришни таъминласинлар.

5. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги (Ф. Назиров) Саудия Арабистони Ҳаж ишлари вазирлиги томонидан қўйилган тиббий талаблар ва мамлакатнинг иқлим шароитини ҳисобга олган ҳолда зиёратчиларни кўриқдан ўтказишни, ҳаж даврида уларга ёрдам кўрсатишни ташкил этсин.

6. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги (З. Алматов) ва Миллий хавфсизлик хизмати (Р. Иноятов) Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг ноқонуний йўллар билан ҳаж зиёратига бориши оқибатида рўй бериши мумкин бўлган кўнгилсиз воқеаларнинг олдини олиш ҳамда зиёратчиларнинг умумий хавфсизлигини таъминлаш чора-тадбирларини белгиласинлар.

7. Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий фаолият Миллий банки (З. Мирҳўжаев) Ўзбекистон мусулмонлари идораси тасдиқлаган рўйхатга бино-

ан, мамлакатимиздан ҳажга кетаётган ҳар бир фуқаро учун 1500 (бир ярим минг) АҚШ долларини имтиёзли — воситачилик ҳақи олмаган ҳолда алмаштириб беришни таъминласин.

Зиёратчиларнинг тегишли миқдордаги сўмларини жойларда умумлаштирилган ҳолда йигиб олиш ва Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий фаолият Миллий банкнинг тегишли бўлимларига топшириш Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг масъул ходимлари зиммасига юклансин.

Бу маблағлар Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг Миллий банкдаги махсус ҳисоб рақамига жамланиб, белгиланган миқдори конвертация қилинсин. Конвертация қилиш чоғида улар воситачилик йиғимларидан ҳамда маҳаллий солиқлардан озод этилсин.

8. Белгилаб қўйилсинки, Ўзбекистон мусулмонлари идораси барча зарур тўловларни Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий фаолият миллий банкнинг чет эл банкларидаги корреспондент ҳисоблари орқали пул ўтказиш йўли билан амалга оширади.

9. Ўзбекистон Республикаси пул-кредит сиёсати комиссияси (Ф. Муллажонов) ҳажга борувчи фуқаролар ва ҳожиларга хизмат кўрсатувчи ишчи гуруҳининг сафар харажатлари учун валютани республика биржаси орқали Ташқи иқтисодий фаолият миллий банкига имтиёзли равишда — воситачилик ҳақи ҳамда валюта сотиш учун ундириладиган тўловларни олмаган ҳолда Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг расмий курси бўйича сотишни таъминласин.

10. Ўзбекистон мусулмонлари идораси ҳамда оммавий ахборот воситаларига муборак ҳаж зиёратининг моҳияти ва талабларини, уни амалга оширишнинг тартиб-қоидаси, муддати, барча шартларини, унинг яқунларини кенг ва ошқора ёритиб бориш тавсия этилсин.

11. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Ҳ. Кароматов зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри, 2000 йил 29 ноябр.

Ибн Аббос разийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Жаннат шаҳри Рамазон шарафига қайтадан безатилади. Унинг илк кечасида Арш тағидан масира деган бир шамол эсиб, жаннат дарахтларининг ниҳол ва япроқларини ва жаннатнинг эшик халқаларини ҳаракатга келтириб юборади. Улар шундай чиройли овоз чиқарадиларки, жаннат аҳли бундай латиф овоз-

йўқми, тавбаси қабул қилинади. Истиффор қилувчи йўқми, мағфират қилинади”, дейди. Бу ойда берган бой бўлади, вафодор масъуд бўлади.

Рамазон ойида ҳар куни минг марта минг киши жаҳаннамдан озод қилинади. Байрам туни мукофот кечасидир. Ҳайит куни саҳарда Ҳақ таоло малакларни Ер юзига тушишга буюради. Аллоҳ таоло: “Эй малаклар,

Пайғамбаримиз (с.а.в.) шундай марҳамат қиладилар: “Рамазон ойи шундай бир баракотли ойдирки, унинг аввали раҳмат, ўртаси мағфират, сўнгги жаҳаннамдан афғиятдир. Эй мусулмонлар, муборак Рамазонда шу тўрт нарсани кўп қилинг: Ла илаҳа иллаллоҳ – калимаи тўййибани кўп айтинг, гуноҳларингиз кечирилиши учун доим истиффор (астағфируллоҳ)

МУММИНЛАРГА УЛУҒ МУКОФОТ

ни эшитмаган бўладилар. Шу аснода Аллоҳдан амр бўлади: “Йа Ризвол, жаннат эшикларини оч. Йа Малик (дўзахнинг

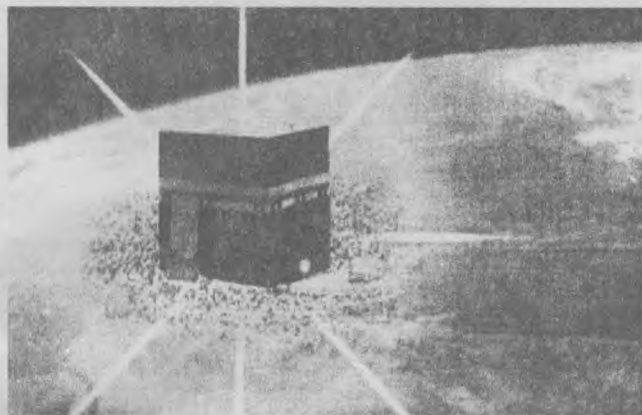
гувоҳ бўлингизким, Рамазон ойида рўзасини тутган ва намозини ўқиган қулларимга совға ва мукофот қилиб ро-

айтинг, Аллоҳ таолодан жаннатни кўп истанг ва жаҳаннамдан озод бўлишни кўп тиланг. Эй асҳобим, бу ойда рўза тутган бир кимсага сув ичиргани Аллоҳ таоло менинг ҳовузимдан (Кавсардан) сувлантиради, ортиқ у кимса ҳеч чанқамайди”.

Ўн бир ой Аллоҳ берган ризқу неъматларлардан роҳатланамиз. Бизни шунчалик севгувчи, гўзал неъматлар ила ризқлантирувчи зот учун атиги бир ой тақво билан рўза тутсак, нима қилибди? Бу муқаддас ойда рўзадор учун саккиз жаннат эшиклари очилар, Аллоҳнинг раҳмат ва мағфирати ёғилар экану, бизлар бундан фойдалана олмасак, бундан ортиқ ғофиллик, нодонлик бўлурми?

“Уч ойлар ва уларнинг фазилатлари”, “Рамазон ва гўзал амаллар” китоблари асосида

Машфират МУҚУМОВА
тайёрлади.

энг катта малаги), жаҳаннам эшикларини ҳабибим Муҳаммаднинг рўзадор умматлари учун ён. Йа Жаброил, сен ер юзига туш-да, шайтонларни занжирла ва уларни буюк денгизларга ҳибс айла. Ҳабибим Муҳаммаднинг рўзадор умматлари рўзаларини бузмасинлар”.

Аллоҳ таоло Рамазоннинг ҳар кечаси уч мартаба: “Эҳтиёж соҳиби йўқми, истасин, берилади. Тавба қиладиган

бердим ва уларнинг гуноҳларини мағфират этдим”, деб марҳамат қиладди. Сўнгра қулларига дейди: “Эй қулларим, истанг, бугун охирагингиз

учун нима хоҳлайсиз, иззат ва жалолим ҳаққи, ҳаммасини бераман. Дунёга оид истакларингизга келсак, агар сизлар менинг ҳуқуқимга риоят ва менга оид вазифаларингизни давом эттирсангизлар, ҳеч шубҳа қилмангизким, мен ҳам сизнинг хато ва қусурларингизни авф қиламан. Иззат ва жалолимга қасамки, мен сизни асҳобу ҳудуд орасида разил ва расво қилмайман, маҳзун ҳам қолдирмайман”.

Уста ОЛИМ

УЧ ХИЛ МАЪНАВИЙ ҚУВВАТ

“Янаш учун кураш” қонуниятига кўра, кучли бўлиш керак.

Маълумки, куч моддий ва маънавий қисмларга бўлинади. Маънавий кучдан холи моддий куч кучган зафар давомли бўла олмайди. Бунга тарихдан мисоллар кўп. Энг ойдин мисол советлар иттифоқининг тавазулидир. Шунингдек, моддий кучга суялмаган маънавий кучнинг ҳам талаба қозонолмаслигини динимиз таъкидлайди. Бу иккисининг

бир бўлиши эса, тавфик гарови. Моддий ва маънавий кучларнинг инсон ва унинг турмушида интироқи кўп қанот бўлиб, бахтли ҳаёт ва фаровон жамият сари бардавом парвозини таъмин этади.

Аллоҳ таоло бизларга фарз этган Рамазон ойи рўзаси мазкур икки кучнинг ҳам илоҳий манбаидир. Рўза шахе ва жамият саодати учун зарур уч хил маънавий қувват ато этади:

Биринчиси, сабр. Сабрнинг

имон муқамаллигидаги аҳамияти тавада бошнинг ўрнига тенг. Найиамбаримиз (с.а.в.) сабрга шундай юксак баҳо берганлар.

Муսулмон рўзада очлик ва ташналик ҳужумига дош бериб, кундузи ўрганиб қолгани тотли шарбат ва таомларни тарк қилади. Бунга у Яратганнинг розилиги умидида ўз хоши-ихтиёри билан сабр қилади. Миллат ва шахе учун нафе хоҳин ва истаклари бўлган тотли таом ва шарбат-

ОЛИЙ ҲУРЛИК МАҚОМИ

*Холис қудлик, билсанг,
хурликда,
Олий хурлик холис
қудликда.
Эй алим, бу ёрқин сўзга
Шубҳа этма, имон
кўнглингда.*

Хуррият озодлик ёки халқнинг ўз тақдирини ўзи бегилаши ва истислоли билангина чегараланмайди. Миллатнинг фикр, маданият ва олижаноб инсоний майлларида озодлиги ҳам зарур. Шунингдек, инсоннинг ҳар қандай истак орғидан чонаверини, хоҳлаганини қилиши ҳам хурлик ҳисобланмайди, балки бебошлик ва тубан қудликдир.

Обқ-қўлга қинан урилиши қудликнинг энг енгил ва қутулди осон тури экани назарга

олинса, ажралмас одаг, жиловенз шаҳват ва ўткинчи лаззат гирдобиди қолини овир қудликдир.

Бинобарин, бир жойдан иккинчи жойга саёҳат хурликнинг энг оддий ва оз қийматли тури бўлиб, ҳақиқий хурлик нафе хис-туйғуларини бошқара билиш ва одаг, шаҳват ва лаззат сиртмоқларидан халос бўлишдадир.

Нафсларини майл, шаҳват ва хавоий истаклардан дин асосида озод этиб, борлик ва ҳаётнинг яратувчиси Аллоҳ таоло билан боғлаб, Унинг иродасига продаларини тобё этган тақволи муսулмонлар хур инсонлардир. Аллоҳ таоло ҳақдир. У яхшилик, меҳр ва муҳаббат раҳнамосидир. Яхшилик, меҳр ва муҳаббат

“қуллари” ўзга ёвуз сифатлардан озод бўлишлари муқаррар.

Агар инсоннинг бирор фикр, туйғу ва ҳудк оғушида бўлиши шубҳасизлиги инобатга олинса, ҳақ оғушида бўлган инсон ботил гирдобига ботган кимсадан муқаррамдир. Аллоҳ таолога бўйсуниб, унинг амр ва наҳйларига итobat этган инсон моду дунё, лаззат-оғу ва исёнкор махлук измида бўлган кимсадан буюк ва мўътабардир.

Дарҳақиқат шундай экан, Рамазон ойи рўзасининг бу борадаги аҳамияти шмада? Рўза очлик ва ташналик, ўзини тийиш ва маҳрум қилиш эвазига инсонга соғлиқ беради, уш таом ва шароб қудлигидан, одаг ва ўрганган ҳаёт тарзи гирдобидан халос қилади. Рўзадор роҳат ва

лардан тийилишга ихтиёрий сабр этини мухтожлик, йўқлик ё кўрқув бонидан бўлган сабрдан неча чандон фойдалидир. Инсонни бўла туриб ўзини туғишга, сақланга ўргатган инсон ҳаёт жабҳаларида юзага келадиган мажбурий кийинчилик ва кулфатларга қарши кучли маънавий силоҳга эга бўлади. Солиҳ салафларимиз қучган миселсиз зафарларнинг сирини айнан шундадир.

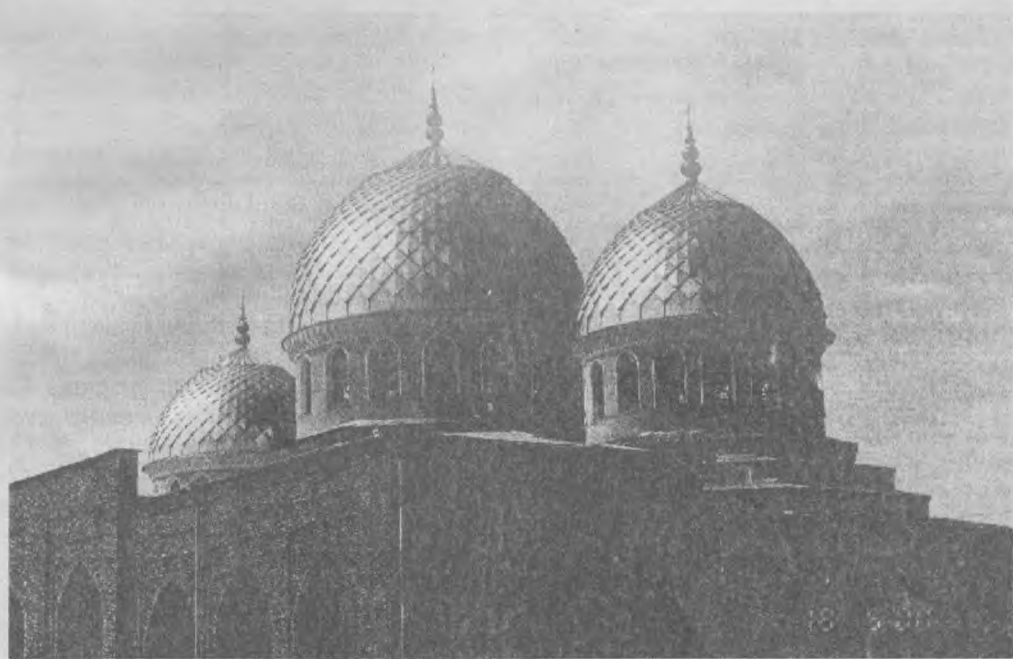
Ҳаққа итоат этини рўзанинг мўмин рўзадорга берадиган иккинчи маънавий қувват шидир. Мўмин рўзада Аллох таоло амрига ва Расули Акрам (с.а.в.) сўбатларига итоат этиб, об-ичиндан ва боника одатлардан ўзини тивди. Бу

тоат унинг нафсига ёкини ё овир бўлиши унга кизик эмас, у ўз аҳдига содиқ эканини амалий тасдиқлагани билан маърур. Жабҳа алаиғасида сардор бўлиб жаҳд қилаётган Холид ибн Валид (р.а.) сардорликдан олингандан сўнг оддий синоҳи сифатида от суринида давом этини ундаги рўза ва намоз каби ибодатлари туфайли касб этгани айнан шу маънавий қувват самараси эди. Унинг: “Мен Умар учун эмас, Умарнинг Парвардигори учун курашмоқдаман”, деган машҳур сўзлари ҳар бир мўминга ибраидир.

Мўминга рўза берадиган учинчи маънавий қувват тартиб низомадир. Тартиб йўқ

экан, олға юрилмайди. Мўминнинг рўзада овқатланиши низомага эга, уйқусен тартибли, низома билан уйғонади. Муслмонлар рўзада бирдай оч, бир вақтда ифторга тайёрланишади ва оғиз очишади. Ёшу қари, олим у авом, хокиму тобъ, бою камбағал фаркисиз бир тартиб ва низомада яшайдилар. Тўла бир ой ҳаётини низома билан ўтказини дарсини оладилар.

Сабр, ҳаққа итоат ва тартиб-низома муҷассам маънавий қувватни жисмоний қувватига қўнган мўмин Найғамбаримизнинг (с.а.в.) муबारак хадисларида башорат қилинган даражагага етиши мубҳасна.

Уни шаҳват оздиролмайди, молу дунё тубаилликка тортолмайди, тамар ва хадик қаддини буколмайди. Буларнинг барчасидан унинг Аллох таолога қуллиги озод қилган. Холис қулларга кўрқув ва гам бегонадир.

Рўза рўзадорни ёмон ҳулқдан, қабих сўзлардан, муомалада қўнолликдан озод, хур қилади.

лаззаглар қуллигидан ихтиёран бош торгади. Қулликдан бош торгини хурларнинг биринчи сифатидир. Туйғу ва майллар турткисини эмас, ақл истагини бажарган инсон продаси кучли

ва хурдир. Рўзада инсоннинг Аллох таолога тўла қуллиги намоеи бўлади. Бу инсоннинг комил хурлигидир. Зеро, энг хур инсон Аллох таолога буткул қулликни хис қилган инсондир.

Рамазон рўзаси моҳиятини билган мўминлар ундан ҳақ, қувват ва хурлик дарсларини олишга ташна бўлганликлари учун ҳамини унга талпиниладилар.

ЙИЛ БҲЙИ РАМАЗОН БҲЛСАЙДИ...

Рамазон нафс хоҳишлари билан курашув оидир. Шу боисдан инсон рӯза маҳалида – ундан олдин ҳам, кейин ҳам, албатта, яхши кайфиятда юради. Бундай дамлар ҳар бир одамда рӯза билан боғлиқ бирор фикр бўлиши табиий. Шунинг учун баъзи ҳамюртларимизнинг айна мавзудаги ўй-қарашлари билан қизиқдик.

Оғиз очиб қўймасанг

– Рӯзанинг менга ёқадиган тарафи шуки, “Оғзим ёшиқ” деб ўзинг бировга оғиз очмасанг, ҳеч ким билмайди. Бошқа ибодатларни кимдир кузатиши мумкин, лекин рӯзага ёлғиз Аллоҳ гувоҳ бўлади, шунинг учун бу ибодатга риё аралашмайди.

Гавҳар, 16 ёш.

Намозхонлар кўпаяди

– Мен 12 ой ҳам рамазон бўлишини хоҳлар эдим. Одамлар шунда софрок, росттўйроқ бўлармиди? Айримлар бошқа пайт намоз ўқимайди-ю, фақат рӯза кунларида намоз ўқиб қолади. Агар 12 ой рӯза бўлса, демак, бир умр намоз ҳам ўқийди-да.

Абдулаъзам, 40 ёш.

Ёлғон, ғийбат камаяди

– Кўп хайрли ишларимни рамазонга режалаштириб қўяман. Рӯзада одам камроқ ёлғон гапириб, озроқ ғийбат қилади. Шунга одатланади. Рӯзадан кейин ҳам анча пайт шунинг таъсирида яшайди.

Шаҳноза, 23 ёш.

Касалларни бориб кўрсам

– Ҳар йил рӯзада кечаларимни бедор ўтказаман. Худо хоҳласа, рӯзада меҳнат таъғилига чиқмоқчиман. Шундай пайтларда яқинларимни, касал танишларимни кўргим келади.

Назаримда рамазонда одамлар бениҳоя шафқатли бўлиб қолгандек туюлади. Ҳамма нарсада барака бўлади.

Шаҳноза, 34 ёш.

Қувонаман

– Мазза қиламан. Худонинг ақалли битта фарзини адо қилаётганимдан қувонаман. Бу ойда кўчаларда ичиб, сўкиниб юрганларни кўрсам, ёмон кўриб кетаман.

Зулфия, 27 ёш.

Вақтим йўқ

– Рӯза тутмайман, чунки вақтим йўқ.

Мухтор, 33 ёш.

Ёмон фикрдан сақлан

– Рӯзадорларнинг кўпчилиги бу ибодатнинг ҳақиқатини англамасдан рӯза тутади. Ўзим ҳам тўла англамайман, аммо рӯза тутаман. Биров тўғрисида ёмон фикрга бормасликка, кўз зиносидан сақланишга ҳаракат қиламан. Агар инсон бир ой рӯзанинг ҳамма талабларини бажариб яшаса, бошқа оиларда ҳам ана шу амалларнинг ҳеч бўлмаганда саксон фоизини адо этиб юрса керак.

Санжар, 26 ёш.

Озиш ё соғайиш учунми?

– Айримлар рӯзани озиш ё бирор касалидан қутулиш учун тутади. Бундайларга ўзим гувоҳ бўлганман. Аввало ниятнинг ўзи соф, соғлом бўлиши керак.

Акс ҳолда, у рӯза эмас, парҳез ё муолажа бўлади, менимча.

Сайёра, 28.

Бизга ярашмайди

– Ифторликларнинг дабдабали қилиб юборилиши бир оз гашимга тегади. Шунда ҳам баъзилар “ким ўзарга” киришадиганига гувоҳ бўламиз. Исрофгарчиликни кўриб ачинасан одам.

Баҳодир, 32 ёш.

Рӯза ҳақида бошланган фикрларимиз ҳойу ҳавас ва нафс хоҳишларига келиб тўхтади. Алҳол Ҳасан Басрий ҳазратларининг ейиш-ичиш меъёри, нафс ва руҳ озуқалари хусусидаги ушбу фикрларини сўнгсўз ўрнида тақдим этиш маъқул кўринди.

“Динимизни озуқасиз қолдириб, дунёмизни семиртирдик.

Биримиз ёнбошлаб олиб, ўзига тегишли бўлмаган молдан ейди.

Унинг таоми зўрлик, мажбурлаш эса, хизматида.

Совуқ нарса олиб келишни буюриб, орқасидан иссиқ нарса сўрайди.

Ҳўл нарса келтиртириб, кетидан қуруқ нарса олиб келишни буюради.

Охири, қорни тўлиб кетганидан, ҳазм қила олмай, меъдаси бузилиб, хизматкорига: «Эй бола, овқат ҳазм қиладиган дорини олиб кел!» дейди.

Эй ақли қисқа, Аллоҳга қасамки, сен фақат динингни ҳазм қиляпсан?

Мухтож кўшнинг қаерда?

Маҳаллангдagi оч етимлар қани?

Сенга кўз тиккан бечора мискинлар-чи?

Умринг чегарали эканини

билсанг эди...”

Сурайё ЗОХИР

тайёрлади.

ТАННИ ПОКЛАР, РУҲНИ ЯШНАТАР

Рамазон ойининг рўзаси ҳижратнинг иккинчи йили Мадинаи мунавварада фарз қилинди. Рўза инсоннинг таъсирини, руҳини тозалайди ва ахлоқли бўлишига ундайди. Рўза тутувчи саҳарда туриб, субҳи содиққача, рўзага шият қилиши лозим. Чунки Пайғамбаримиз (с.а.в.): “Саҳарлик қилинганлар, саҳарликда барака бор”, деб марҳамат қилганлар.

Пайғамбаримиз (с.а.в.): “Хар бир нарсанинг закоти, яъни, тозаловчиси бўлади. Жасадининг закоти рўзадир ва рўза сабрининг ярмидир”, деганлар.

Рўза тутиш натижасида аъзон бадан саломатлиги таъминланади. Шунинг учун Расулulloҳ (с.а.в.): “Рўза тутинганлар, саломат бўласизлар”, деб бу ибодат инсон таъсирини шифо келтиришини билдирганлар.

Таъна овқат эмай янашлиги мумкин бўлмаганидек, руҳ ҳам озқасиз яшай олмайди. Маънави йиқилади, ўлади. Маънавий мажруҳ ёки қалби ўлик киши инсонликдан чиқади. Балки ундан ҳам тубанроққа қараб кетади. Жасад моддий оламнинг маҳсули, руҳ эса, маъно оламнинг тавҳаридир.

Рухсиз жасад ҳеч нарсага ярай олмаслиги ҳаммага маълум. Шунга биноан, ҳаётда асл эътибор

руҳга қаратилиши керакки, жасадининг мавжудлиги фақатгина унинг билан қоимдир. Рўза руҳни озқалайди. Унинг қувват топиб, юксалишига сабаб бўлади. Шунинг учун хар бир инсоннинг ҳақиқий вазифаси жасадин эмас, руҳни, маънавиятни бойитишдан иборат. Бунинг учун яево, бўҳтон, чақимчилик, жанжал дилозорлик ва қўполликлардан сақланиш керак. Шундагина ҳақиқий рўза тутган бўласиз. Рўзадор киши кичикларга ва ожизларга раҳм-шафқатли, катталарга ҳурмат-эҳтиромда, қаридон-урғуларга силан раҳмда бўлиши, бемор ва кексаларни зиёрат қилиб, дуоларини олиши лозим.

Маълумки, инсон бирон нарсани уч-тўрт кун пайдар-пай қилса, шунга одатланиб қолади. Рамазон ойида ўттиз кун ўзимизни юкорида зикр қилинган яхши ҳислатлар билан тарбиялаб борсак, улар бизга доимий одат бўлиб қолади. Қолган ўн бир ойга таъсирини ўтказиб, қолган инсон бўлишимизга ёрдам беради.

Ҳожи Аҳмадҷон БОБОМУРОДЗОДА

МУЪЖИЗАВИЙ ТАЪСИР

Маълумки, саломатлиги жихатдан узрли бўлганларга рўза тутмасликка руҳсат берилади. Лекин Қуръонда (Бақара, 184-оят) яхши билганлар учун рўза тутишда зарар эмас, аксинча, фойда ва қўн яхшиликлар борлиги билдирилади. Бу фойдалардан бири ҳақида тўхталсак. Масалан, рўзанинг инсон ҳазм қилиш тизимига муъжизавий таъсирини олайлик. Ҳазм қилиш тизими – вужуднинг энг мураккаб, тартибсиз ейладиган овқатлар тикилиб кетувчи аъзолар оиласидир. Бу тизим тўла компютерлик алоқа, яъни бир-бирига электрон миячалар билан боғланган хайратомуз бир қурилмадир. Бунда энг оғир вазифа жигар зиммасига юқланади. Жигар, фанда аниқланишича, ўн олти хил вазифани адо этади ва кунда йигирма тўрт соат тинмай бир-биридан оғир ишларни бажараверади. Рўза тутиш чоғида эса, ҳеч бўлмаса олти соатга унинг машаққати енгилашар экан.

Худди шу озгина танафус инсон саломатлиги учун катта неъмат эканлиги аниқланган. Бу неъматга эришишнинг рўзадан бошқа чораси йўқлиги ҳам рост.

Рўза ҳазм тизимига кирувчи бошқа аъзоларга ҳам жуда яхши дам олиш имконини яратади. Оғиздан бошлаб сўлак беши, бениҳоя позик аъзо бўлиши қизиқингача – ҳамма-хаммаси учун йилда бир ой тутилган рўза қони фойда эканлиги илмий исботланган. Баъзи кишилар ўйлаганидай, рўза пайтида ошқозон кислотаси ажратмайди, балки рўзага шият қилинган лаҳзадаёқ бу жараён тўхтар экан. Хуллас, рўза ойида барчанинг сабрга ёр бўлиб, шифога эришмоғини, Аллоҳ ризосини тошмоғини тилаймиз.

Адҳам АЗИМОВ,
Тошкент Ислам университетининг
II босқич толиби

РОБИЪАТУР РАЪЙ

БИРИНЧИ ҚИСМ

Хижратнинг эллик биринчи йили. Ер юзасининг машириқу мағрибидаги ўтин водийларида мусулмонлар инсонни инсонга бандлик қилишдан озод этувчи шариатни тарқатмоқдалар...

Улар башариятга мустаҳкам эътиқод олиб келмоқдалар. Улар башариятга меҳрибон, ислоҳотчи қўлни чўзмоқдалар.

Улардан бири – буюк саҳоба, волиб саркарда Рабиъ ибн Зиёд ал-Хорисий навбатдаги ғалабадан сўнг навқари Фаррухни тақдирлади. Уни озод этди... Сўнг ўлжалардан мўл-кўл улуш ажратди.

Фаррух навқирон, куч-қувватга тўлган, қонида қахрамонлик ва жасурлик жўш уриб турган бир йиғит эди. Умрининг учинчи ўн йиллигига қараб борарди. Расулulloх (с.а.в.) шаҳарларига қайтиб келгач, Фаррух хотиржам турар жой ва кўнгли таскин тонадиган умр йўлдош таилашга қарор қилди. Мадинадан ўртача бир ховли сотиб олди. Сўнг ақлли, фазилатли, тўғри эътиқодли бўлган аёлни таилаб, унга уйлаиди.

Фаррух Аллох насиб этган уйда бахтли ҳаёт кечирди. Хотини билан бирга турмуш бахту саодатига, оила фазилатларига, ҳаёт гўзалликларига орзу қилганидан ҳам кўпроқ даражада эришди. Аммо буларнинг ҳеч бири бу мўмин чавандознинг олис сафарларга бўлган жўшқин истагидан устун кела олмади.

Истагини хотинига билдирди. Хотини унга:

– Эй Абу Абдурахмон, мени ва қовурғаларим остидаги бу ҳомилани кимга таилаб кетасиз?! Сиз ахир

«Ҳадисларни ёд олиб, уларга амал қилишда бирор киши Робиъадан ўтганини кўрмадим».

Ибн ал-Мажшун

Мадинага янги келган одаменгиз, бу ерда қариндош-уруғингиз ҳам йўқ, – деди.

Бунга жавобан Фаррух:

– Сени Аллох ва унинг Расули йўлида тарк қиламан, – деди. – Мана бу ўтгиз минг динорни сенга қолдираман. Уни сақлаб, кўнайтиргин ва ундан ўзингга ва фарзандингга расамади билан ишлатгин...

Сўнг хотинини қолдириб, мақсад сари кетди.

Эри сафарга кетганидан бир неча ой ўтиб, сабр-бардонли бу аёлнинг кўзи ёриди. Чехраси ёрув, кўрган кўзини қувонтирадиган даражада ёқимли ўнгл кўрди. Аёл шундай хурсанд бўлдики, бу шодлиги унга боланинг отаси фиронини унуттирай деди.

Унга Робиъа деб исм қўйди.

Гўдаклигидан унда истеъдод белгилари кўрина бошлади. Хатти-харакатларидан, тап-сўзларидан заковат аломатлари кўзга ташланар эди. Кўн ўтмай, бола ўқини-ёзишни пухта эгаллаб олди. Сўнг Аллох Китобини ёд олди ва уни Аллох Муҳаммаднинг (с.а.в.) қалбига туширган ҳолатидек тиниқ тиловат қила бошлади. Расулulloхнинг (с.а.в.) ҳадисларини ва дин масалаларини ўрғанди.

Онаси фарзандининг муаллим ва тарбиячиларидан маблағни аямади. Робиъанинг илми ошгани сайини устозларига эҳсонни ҳам оширарди. Эрининг қайтиб келишига кўз тикар, ўели отасига муносиб фарзанд бўлиб етишсин деб ҳаракат қилар эди.

Бу орада Фаррух ҳақида ҳар хил гап тарқади. Баъзилар: “У асир тушди”, деса, бошқалар: “Фаррух орзу қилган шаҳидликка эришди”, деб айтишди.

Робиъа илм йўлидан ҳеч суслашмай, тиришқоклик билан борди. Мадина масжиди тўла бўлган илм доираларига худди ташна одам ширин булокқа шошгани каби ошиқар эди.

Саҳобалардан сира ажралмади. Уларнинг бошида Анас ибн Молик (р.а.) турарди.

Робиъа тун хорғинлигини кундузги чарқоққа уларди. Тиришқоклиги уни ҳолсиз қилди. Бир одам раҳми келиб, нафсига шафқатли бўлишга чақирганида, у:

– Устозларимизнинг: “Сен илмга ўзингни буткул бермагунингча, илм сенга ўзининг бир қисмини ҳам бермайди”, деб айтишганини кўп эшитганмиз, – дея жавоб қилди.

Орадан кўп ўтмай, номи тилларга тушди, юлдузи порлаб, дўсту биродарлари, шогирдлари кўпайди. Халқ уни ўзига исмиво қилди. Унинг ҳаёти то ҳеч кимнинг ҳаёлига келмаган бир воқеа содир бўлмагунча, шу залда давом этди...

ИККИНЧИ ҚИСМ

Ёзининг ойдин кечаларидан бирида Мадинаи Мунавварага олтинчи ёнларини қоралаган бир чавандоз кириб келди. У шаҳар кўчалари бўйлаб отини ўйнатганича, уйи томон борарди. Аммо уйи олдинги жойида турибдими ё ўзариб кетганими – билмас эди. Ахир, кўрмаганига ҳам ўттиз йилча бўлди. Кетаётганида уйда қолган ён хотинини ўйлаб борарди: “У шима қилган экан? Хомиласи шима бўлди экан? Ўғли тукканмикин ё қизми? Қолдириб кетган катта маблағи шима бўлди экан?..”

Чавандоз оғир ўйларига чўмганча, шаҳарнинг ўзариб кетган тор кўчаларидан бораркан, қутилмаганда уйи қаршисидан чиқиб қолди. Эшик ҳам очик экан. Хурсандликдан шониллиб қолиб, уй эгаларидан руҳсат сўрашни ҳам унутди. Эшикдан ҳовлига, ҳовлидан ичкарига кирди.

Уй эгаси юқори қаватдаги хонасидан ҳовлига қаради ва ой ёдусида қилич таққан, камон остига бир кишининг бостириб кириб келаётганини кўрди. Холбуки, ён хотини ўша агрофда, бу бетога кишининг кўзи тушини мумкин бўлган жойда эди.

Хонадон эгасининг тазаби жўндиге:

– Эй Аллоҳнинг душмани, тун қоронғусида яшириниб уйимга бостириб келгансанми, харамимга киргансанми?! – деганича ялангоёқ ҳолда унинг олдига тушиб келди. Фаррух дарғазаб арслон каби ҳимоятга тайланди. Бундай тушунтиришга ҳам фурсат йўқ эди...

Икковлари бир-бирларига ташлашди. Бирпасда шовқин кўтарилди. Овозлари баландлашиб, ҳовлига ҳар томондан шонганча қўшиқлар йиғилди. Қарашса, қўшиқлари бир бетога киши билан ёқалашяпти. Дарҳол бетоғанинг гاردанидан кишини каби қаттиқ унлашиб, қўшиқларига ёрдам беринди. Уй эгаси унинг бўйидаги маҳкам тутганича:

– Аллоҳга касамки, сени, эй Аллоҳнинг душмани, фискаг волийнинг олдида қўйиб юбораман! – дерди.

У киши эса:

– Мен Аллоҳнинг душмани эмасман. Бирон гуноҳни қилганим йўқ. Бу ер ўзимнинг уйим, мол-мулким, эшиги очик экан, кирдим, – дер эди ҳадеб.

Кейин одамларга қараб:

– Эй халойиқ, менга қулоқ солишлар, бу уй ўз уйим, ўз молимга сотиб олганман. Эй халойиқ, мен Фарруҳман! Қўшиқлар ичида ўттиз йил аввал жанг-

га чиқиб кетган Фарруҳни танийдингилар қолганими?! – деди хайқариб.

Уй соҳибининг онаси ухлаб ётган эди, шовқиндан уйғонди. Юқори қават деразасидан қараб... Эрини ташди. Хайрат унинг тилини гушовлаб қўяй деди, лекин дарҳол ўзига келиб:

– У кишини қўйиб юборинглар... Эй Робиъа, қўйиб юбор. Эй болам, уни қўйиб юбор, у сенинг отанг... Эй халойиқ, барака тошқурлар, унинг олдида кочинлар. Эҳтиёт бўлинг, эй Абу Абдурахмон! Сиз ташламоқчи бўлиб турган бу одам фарзандингиз, жигарбандингиз бўлади, – деди жон ҳолатда.

Унинг сўзлари қулоқларига етар-етмас, Фаррух Робиъани қучоқлаб, бағрига босди.

Фаррух хотинига бонидан кечирганларини бирма-бир сўзлаб берди. Дараксиз кетганининг сабабларини тушунтирди. У тишмай таштирар, аммо хотинининг ҳаёли бошқа ўй билан банд эди. Эри тошириб кетган маблағнинг ҳаммасини сарфлаб юборган, энди шуни билса, тазаби келишидан чўчиб ўтирар эди. Ўзининг қўли булутлардан ҳам саҳийроқ экани, уйда ортиқча бир дирхам ҳам сақламаслиги, бутун Мадина унинг бешиҳоя ёхсонсевар эканини билганини уни қочқитгармикин, деб ўйларди.

Умму Робиъа хавотирга чўлиб ўтирганида, эри шод-хуррам овозда:

– Онаси бу гал ҳузурингга қирқ минг динор билан келдим. Олдинги пулларни очиксанг, икковини қўшамиз-да, бир бог ёки қўрғон сотиб оламиз, – деди.

Хотини эрини бу мавзудан чалғитишга уришиб кўрди, бўлмади. Ҳеч нарсадан беҳабар эр талабини яна тасроқлади:

– Бўлақол...

Умму Робиъа жавоб қилди:

– Уни туриши керак бўлган жойга қўйганман. Бир-икки кундан сўнг, Аллоҳ хоҳласа, олиб бераман.

Уларнинг суҳбатини муаззиннинг товуши тўхтади. Фаррух тезда таҳорат олди, сўнг шонганча эшикка йўналаркан:

– Робиъа қани? – деб сўради.

– Азон айтилмасданок масжидга чиқиб кетган, сиз жамоатга улгурмасангиз ҳам керак.

Фаррух масжидга етиб борганида жамоат эндигина намозин тугатган эди. Фарзани ўзи адо эди. Кейин муборак қабрга яқин бориб, Расулаллоҳга (с.а.в.) салом берди. Сўнг нокиза Равза томон қайтди. Унинг қалби Равза соғинчига ва у ерда намоз ўқинишигига тўла эди. Равзанинг обод саҳидан ўзига жой таплади. Сўнг нафл намоз ўқий бошлади.

(Давоми 12 бетида)

Аллоҳ насиб этганича намоз ўқигач, кўнглидаги дуоларини сўради. Масжиддан чиқишга шайхлиб турганида, хонақоннинг бутун саҳни мисли кўрилмаган бир илм мажлиси билан тўлганига кўзи тушди. Ҳаммининг нигоҳи устоз тарафга қадашган эди. Ҳар бир сўзни жон қулоқлари билан эшитиб, бошларига бемаъл ол қуш кўнадиган даражада тек ўтиришар, етказиб турувчилар шарофати ила ҳар қанча узокқа ўтирган одам ҳам устознинг сўзидан биров нарсани эшитмай қолмас эди.

Фаррух шайхни кўришга кўп уринди, аммо анча орқада тургани сабабли бунинг уддасидан чиқа олмади.

Шайхнинг ёрқин нутқи, қирғоқларидан тошиб турган дарёдай илми, ажойиб хотираси уни мафтун қилди. Одамлар унинг олдида хокисор туришлари эса, лол қолдирди. Кўп ўтмай шайх илм мажлисини тугатиб, ўрнидан қўзғалди. Одамлар у томонга ёнирилиши ва сиқилишиб, унинг теварагини ўраб олишди. Ташқарига ҳам шу издиҳом қуришовида чиқди.

Фаррух ёнидаги кишидан секин сўради:

– Бу киши ким?

У одам хайратланди:

– Нима, сиз мадиналик эмасмисиз?

– Мадиналикман.

– Мадинада бу шайхни танимайдиган бирор киши бор эканми?! – деди ҳалиги киши.

– Уни танимаган бўлсам, мени маъзур тутасиз, мени ўттиз йилча Мадинадан узокқа бўлдим, шаҳарга кели кечагина қайтиб келдим, – деди Фаррух.

– Ҳечқиси йўқ... Шайх хусусида сўзлаб бераман: бу шайх тобеъинларнинг улүүларида, мусулмонларнинг кўзга кўришган, таниқли кишиларидандир. У Мадина муҳаддис ва фақиҳидир, ён экашига қарамай, имоми ҳамдир.

Фаррух беихтиёр:

– Машааллоҳ, ла хавла ва ла қуввата илла биллоҳ! – деди.

У киши сўзида, давом этди:

– Кўрганингиздек, шайхнинг мажлисида Молик ибн Анас, Абу ан-Нуъмон, Яхё ибн Саъид Лисорий, Суфён Саврий, Абдурраҳмон ибн Амр Авзоъий, Лайс ибн Саъид ва яна бошқалар ўтиришибди.

– Аммо...

У киши Фаррухга гал бермай, сўзлайверди:

– Бунинг устига, шайх олижаноб хислатлар эгаси ҳамдир: гўзал хулқли, саховатли...

– Аммо унинг исмини менга айтмадингиз.

У киши деди:

– Исми Робиъатур Раъй.

– Робиъатур Раъй?!

– Ҳа, унинг исми Робиъа. Лекин Мадина уламо-

лари ва шайхлари уни “Робиъатур Раъй” дейишади. Сабаби – улар биров-бир масала хусусида Аллоҳнинг китоби ёки унинг Расули ҳадисларидан ҳужжат топа олмасалар, албатта, Робиъанинг олдига борадилар. У ўша ишни раъй билан ечиб беради. Ҳужжати бор масалаларига ҳужжат келмаган масалаларни қиёс қилади.

Фаррух сабрсизлик билан:

– Илтимос, унинг насл-насабини ҳам айтсангиз, деди.

– У қуяси Абу Абдурраҳмон бўлган Фаррухнинг ўғлидир. Отаси Аллоҳ йўлида шаҳардан жўнаб кетгач, туғилган. Унинг таълим-тарбиясига отаси бош-қон бўлган. Одамларнинг намоз олдида: “Кеча тунда Робиъанинг отаси қайтиб келибди”, дейишаётганини эшитдим...

Фаррухнинг кўзларидан икки томчи секин кўз ёши думалаб тушди, бу кўз ёшларининг сабабини суҳбатдоши англамади.

Фаррух қадамини тезлаштириб, уйига жўнади.

Умму Робиъа уни кўзлари ёшга тўлган ҳолда кўриб:

– Сизга нима бўлди, эй Робиъа? – деб сўради.

– Яхшилиқдан бошқа ҳеч нарсга бўлгани йўқ. Фарзандимиз Робиъани мен илгари ҳеч қимда кўрмаган илму шараф, шону шавкат мартабасида кўрдим, – деди Фаррух шодлиги ичига сиғмай.

Умму Робиъа фурқатни ванмат қилиб:

– Сизга қайси бири яхшироқ: ўттиз минг динорми ёки фарзандимизнинг эришган мана бу илму шарафими? – деди.

– Худо ҳаққи, шуниси яхши, шу мен учун бутун дунёнинг бойлигидан кўра яхшироқ.

– Сиз менга қолдирган маблағни шунга сарфладим. Қилган ишимдан розимисиз?!

– Ҳа. Сенга меъдан, ўғлимиздан ва мусулмонлардан энг яхши дуолар бўлсин, – деди Фаррух кўз ёшларини артаркан.

Мубашшир АХМАД

РАББОНИЙ ИНСОНЛАРДАН БЎЛАЙЛИК

Тилшунос олимларнинг фикрича, "Раббоний" сўзи "Рабб"га, яъни, Парвардигорга нисбат берилган ясама масдардир. "Аллоҳга мансуб" деган маънони беради. Раббоний инсон Аллоҳ билан алоқадор, Унинг дини ва китобини ўрганувчи ҳамда бошқага ўргатувчи кишидир. Қуръони Каримда: "Балки уларга: "Аллоҳнинг китобини одамларга таълим бериб ва ўзиңгиз ўқиб-ўрганиб, Раббонийлар бўлинг" (Ол-и Имрон, 79-оят), дейилади.

Раббоний инсон бор бўйи билан кўриниши учун уни бошқа тоифа инсонларга солиштириб, чоғиштириб боқайлик.

Инсонлар ғоя ва мақсадларига кўра учга бўлинадилар:

1. Ҳиссий лаззатларига фарқ бўлган, нафс истакларига бўйсунган кишилар. Бу тоифанинг юксак ғояси, фикру хаёли "ўзлигига" ибодат қилиш. У "ўзлиги" атрофида бутпараст санами атрофида айлангандек айланади. У модда орти дунёсига қадам кўя олмайди. Кўзи ҳозирги дунёсидан ўтиб, ҳайвоний шаҳватлари оша боқолмайди. Кўргани моддий, оний ва аноний истаклардир.

Бу ғоя йўлида тўсиқ бўлган ҳар қандай қадрият, масал (идеал) ва эътиқодни бемалол қурбон этади. Агар молдор ва ҳукмдор бўлса, бу разолатни у очикчасига ва қўрқмасдан қилади. Агар ожиз ва заиф бўлса, қонун ва жазодан қочиб, махфий қилади.

Улар ҳақида Аллоҳ таоло ўз каломида бир неча бор бизни огоҳ этади: "Биз жин ва инсдан кўпларини жаҳаннам учун яратганимиз муҳаққакдир. Уларнинг диллари бор-у, англай олмайдилар, кўзлари бор-у, кўра олмайдилар, қулоқлари бор-у эшитмайдилар. Улар чорвалар кабидирлар, йўқ, улар (беақл, бефаҳмлиқда) чорвалардан ҳам баттардирлар. Ана ўшалар бафлатда қолган кимсалардир" (Аъроф, 179-оят).

"Хабар беринг-чи, ким ҳавойи нафсларини илоҳ қилиб олган бўлса, сиз унинг устида вакил-қўриқчи бўлурмисиз?! Ёки сиз уларнинг кўпларини (ҳақ сўзни) тинглай оладилар ё англай оладилар деб ўйлайсизми?! (Ундоқ эмас, зеро) улар ҳеч нарса эмаслар, магар чорва ҳайвонлари кабидирлар. Йўқ, улар янада

йўлдан озганроқ кимсалардир!" (Фурқон, 43-44-оятлар.)

Аллоҳнинг бундай қаттиқ таърифининг икки боиси бор:

Биринчидан, ҳайвонлар вужудга келишидан кўзланган вазифасини адо этмоқда. Сут беришдан бош тортган сигирни, асал беришни хоҳламаган асаларини

кўрганмисиз? Аксинча, улар инсонга хизмат бурчларини сидқидилдан адо этишмоқда: ер ҳайдамоқда, юк кўтармоқда, сут, гўшт, юнг етиштирмоқда.

Иккинчидан, бу ҳайвонларга инсонга берилган фикрий, руҳий неъматлар ато қилинмаган. Уларга еру осмонлардаги бор нарса бўйсундириб қўйилмаган. Асосийси, вазифасини, бурчини эслатиш учун пайғамбар юборилмаган ва китоб нозил этилмаган. Балки буларнинг барчаси инсонга инъом қилинган. Энди у бу неъматларни назарга илмаса, шукрини адо этмаса, рисоласини унутиб, фақат қорни, маишати учун яшаса, шубҳасиз, ҳайвондан тубанроқ ва йўлдан озганроқ бўлади.

2. Одамлардан яна бир бошқа тоифасининг ҳаётдаги мақсади фақат инсонларни хорлаш, уларга зарар бериш ва алдашдир. Гўё унинг бу дунёдаги рисоласи Аллоҳнинг ерида бузғунчилик қилиш ва Аллоҳнинг махлуқотига адоват этишдек.

Аллоҳ бериб қўйган неъматларни у озор бериш учун қамчига, қиличга ва яксон этиш учун қуролга айлантириб олган.

Бу тоифа ҳам худди олдингисидек ҳозирги дунёси учун, қабих анонияти учун яшайди. Лекин улар мизожда, табиатда фарқланади. Агар биринчи тоифанинг мизожи аноний-шаҳвоний бўлса, буни синики аноний-удвонийдир. Биринчи тоифа инсоний хусусиятини йўқотиб ҳайвонга айланган бўлса, буни ҳам инсоний хусусиятини йўқотиб, фақат шайтонга айланган. Шайтоннинг эса, бузғунчилик, аддов, йўлдан уриш ва иғво қилишдан бошқа ғами йўқ. Аллоҳ бу тоифани ўз Китобида шундай лаънатлайди: "Аллоҳга берган аҳд-паймонларини мустаҳкам бўлганидан кейин бузадиган, Аллоҳ боғланишига буюрган нарсаларни узадиган ва Ер юзиде бузғунчилик қилиб юрадиган кимсалар ҳам борки, улар учун (Аллоҳнинг) лаънати бўлур ва улар учун энг ёмон диёр — жаҳаннам бордир" (Раъд, 25-оят).

3. Ва ниҳоят, инсонларнинг учинчи бир тоифаси ҳам борки, шериксиз, танҳо Аллоҳга ибодат этади.

(Давоми 14-бетга).

(Давоми, бошланғичи 12-бетга).

Муҳаббати ҳам, нафрати ҳам фақат Уни деб бўлади.

Унинг учун дунё воситадир, мақсад эмас. Василадир, ғоя эмас.

Аллоҳ учун ва Аллоҳ билан яшаган бу тоифа – раббоний инсонлар тоифасидир. Бу тоифа яхшиликка чақиради, ёмонликдан қайтаради. Жоҳилга ўргатади, адашганни етаклайди. Бу ишининг мукофотини фақат Аллоҳдан кутади. Унинг шиори: “Мен сизлардан бу учун ажр-мукофот сўрамайман. Менинг ажр-мукофотим фақат барча оламларнинг Парвардигори Аллоҳнинг зиммасидадир” (Шуаро, 109-оят).

Солиҳ донишмандлардан бири деган экан: “Агар дунё фоний олтин бўлса, охираат эса боқий сопол бўлса, оқил одам фоний олтин ўрнига боқий сополни танларди. Энди дунё фоний сопол бўлса-ю, охираат боқий олтин бўлса, нима қилинади?!”

Ҳақиқатда бу тоифа охиратини афзал билиб дунёсини ютқазгани йўқ. Балки икки ҳаётни ҳам қўлга киритди, дунё ва охираат яхшилигини қозонди. Чунки у Парвардигоридан доим: “Эй Раббимиз, бизга бу дунёда ҳам яхшилик ато қилгин, охираатда ҳам яхшилик ато этгин” (Бақара, 201-оят), деб сўрайди.

Тўғри, раббонийлик инсонни баъзи оний лаззатлардан, яқин манфаатлардан зоҳиран маҳрум қилади. Лекин мана шу маҳрумият сабабли ё ўзига, ё жамиятга, ё худ инсониятга келиши муқаррар бўлган зарарни даф этади. Шунингдек, жузъий, муваққат маҳрумият муқобилига – қиймати мол билан ўлчанмайдиган руҳий сукунат ва хотиржамликка эга бўлади. Бу саодат сирридан фақат раббоний инсонларгина огоҳдирлар.

Бахтиёр ЭШОНЖОНОВ,

Тошкент Давлат шарқшунослик институти ўқитувчиси

ҲАДИСЛАРНИ ЁЛҒОНЛАРДАН АСРАГАН

Имоми Бухорийнинг “Ал-Жомеъ ус-саҳиҳ” асари Ислому оламида Куръони Каримдан кейин иккинчи ўринда турадиган ижтимоий-сиёсий, ахлоқий, ҳуқуқий ҳужжат манбаидир. Аллома бу асарни ёзишга киришган вақтларида устозларидан эшитган ҳадисларни саралаб, “Мен бир минг саксон муҳаддисдан ҳадис ёзиб олдим ва уларнинг барчаси ҳадис илмининг даҳоларидир”, деган эканлар. У зот ҳадисларни тўплашга ва ёзишга ўн олти йил умрларини сарфладилар. Ўша вақтда кўп саҳобалар ва тобеъинлардан ривоят қилинган олти юз минг ҳадисдан иснодлари-манбалари ишончли ёки шубҳали эканини текшириб, саҳиҳ ҳадисларни танлаб олдилар, уларни мавзу ва масалаларга мувофиқ таснифлаб, китобларга, бобларга бўлиб чиқдилар. Уламолар Имоми Бухорийнинг китобидаги боб ва бўлимлар сони ҳақида турлича маълумотлар беришган. Ҳофиз ибн Салоҳнинг ёзишича: “Алломанинг китоби 91 та бўлим ва тақрорланган ҳадислар билан бирга 7275 та ҳадисдан иборат. Тақрорланмаган ҳадислар эса 4000 тадир”.

Бу дурдона асарнинг ёзилиш сабаблари ҳақида турли фикр ва мулоҳазалар бор. Имом Нававий ёзадики: “Муҳаммад ибн Сулаймон ибн Форис ҳикоя қилади: “Мен ҳазрат Имоми Бухоридан қуйидаги сўзларни эшитганман: “Тушимда Пайғамбар алайҳиссаломни кўрдим. Мен ул зотнинг рўбарўсида туриб, елпигич билан

нималарнидир ҳайдаётган эканман. Кейин тушимнинг таъбирини уламолардан сўрасам, улар сиз Расулуллоҳ ҳадисларидан ёлғонларни ҳайдаяпсиз”, дейишди. Бу сўзларни эшитиб “Ал-Жомеъ ус-саҳиҳ” асарини ёзишга киришдим”. Хатиб Бағдодийнинг Имоми Бухоридан ривоят қилишича, “Исҳоқ ибн Роҳвайҳнинг дарсларидан бирида ўтирганимизда, у зот: “Сизлар Пайғамбар (с.а.в.) ҳадисларидан иборат бир китобча жам қилганингизда...” деди. У зотнинг мана шу сўзлари қалбимда ўрнашиб қолди ва мен ҳадисларни тўплашга киришдим”.

Аллома неча минглаб гайри-саҳиҳ ҳадисларни ҳам ёдлаб юраверганлар. Уларни ёдда сақлашдан мақсад ўз китобларида ва ривоятларида улардан сақланиш ва бошқаларни ҳам бу шубҳали ҳадислардан огоҳлантириш учундир. Бу услуб эса яхши самаралар берди. Бир қатор диний уламоларнинг зикр қилишларича, Имом ал-Бухорий ўз асарини Пайғамбар (с.а.в.) раъзаси ва минбарлари олдида ёзганлар. Баъзи адабиётларда ёзилишича, Имом ал-Бухорий “Саҳиҳ” асарини ёзиб тугатганларидан сўнг, Пайғамбар (с.а.в.) қабрлари олдида уни бобларга бўлиб, асл нусхага кўчирганлар. Имом ал-Бухорий ўзи ҳақида: “Басрада беш йил яшадим. Ҳар йили Маккага бориб ҳаж қилиб қайтдим ва ушбу йиллар мобайнида китобим мен билан бирга эди”, деб ёзадилар.

Имом ал-Бухорий яна: «Мен саҳиҳ китобимдаги ҳар бир ҳадис-

ни ёзишдан олдин гусл қилиб, икки ракат намоз ўқир эдим», дейдилар. Бундан алломанинг Аллоҳга бўлган садоқати ва мустаҳкам имон эгаси эканлиги маълум бўлади. Бу борада аллома яна шундай дейдилар: «Мен ушбу китобимни Аллоҳ ва менинг ўртамдаги ҳужжат деб биламан».

Асарнинг номидан маълум бўлишича, муаллифнинг асосий мақсади фақат саҳиҳ ҳадисларни тўплашдан иборат бўлган. “Ал-Жомеъ” дейилишидан мақсад эса, бир мавзудаги ҳадислар эмас, балки илмнинг кўп қирраларини қамраб олганлигидир. Масалан, ҳукмларда, фазилатларда, ахлоқ—одобда, Қуръон тафсирида, фикҳда ушбу манбага суяниш мумкин. “Ас-Саҳиҳ” — ишончли дейилишига сабаб, ровийларнинг исноди орада узилиш бўлмасдан бир-бирига муттасил уланиб, то Муҳаммад алайҳиссаломгача етиб борганидир. Масалан: Имом ал-Бухорий Абдуллоҳ ибн аз-Зубайр ал-Хумайдийдан, у Суфёндан, у Яҳё ибн Саид ал-Ансорийдан, у Муҳаммад ибн Иброҳим ат-Тамимийдан, у Алқама ибн Абу Ваққос ал-Лайсийдан, у Умар ибн Хаттобдан ривоят қилади. У киши минбарда турганларида: “Расулуллоҳ бундай деганларини эшитганман, дедилар: “Дарҳақиқат, барча амаллар ниятга яраша бўлмай. Кимки ҳижратдан нияти дунё топмоқ бўлса, дунёга эришади, кимки ҳижратдан нияти хотин олмоқчи бўлса, хотинга никоҳланади”. Агар ушбу олти ровийнинг орасида узилиш бўлса, бу ҳадис саҳиҳ ҳисобланмайди. Чунончи, Умар ибн Хаттоб олиб ташланса, бу ҳадис “мурсал” боғланмаган деб аталади. Яъни, асосий ҳадис айтган саҳобийни четда қолдириб, аниқроғи, аслида саҳобийдан ҳадисни эшитиб олиб, сўнг у кишининг номини зикр қилмасдан, тобеъин ёки ундан кейинги одам тўғридан-тўғри Пайғамбардан (с.а.в.) ҳадис айтган бўлади.

Манбалардан маълум бўлиши-

ча, уламолар икки буюк муҳаддис Имом ал-Бухорий ва Имом Муслим китобларидан қайси бири саҳиҳ ва фойдалироқ эканлиги борасида уч гуруҳга бўлинди. Биринчи гуруҳ олимларнинг фикрича, Имом ал-Бухорийнинг китоби таржима ва шарҳланишидан ташқари ҳадисларнинг бир-бирига боғланиб келиши бўйича саҳиҳдир. Китобдаги ҳадислар жуда кенг ва тушунарли шарҳланганлиги ва, айниқса, фикҳий масалалар ўта муҳим далиллар орқали исботланганлиги учун дунё уламолари томонидан олий даражада тан олинган. Иккинчи гуруҳ, яъни, мағриблик баъзи уламолар Имом Муслимнинг китобини Имом ал-Бухорийнинг китобидан афзалроқ деган фикрни билдирадилар. Учинчи гуруҳ уламолар фикрига кўра эса, ушбу икки муҳаддиснинг китоблари афзаллиги жиҳатидан тенгдир. Имом ал-Бухорийнинг китобидаги янги фикҳий маълумотлар ва шаръий ҳукм чиқаришнинг афзалликлари туфайли уни биринчи ўринга қўйдилар. Яна қўшимча қиладиларки, Муслим ибн ал-Ҳажжоз ўз китобидан ал-Бухорийдан ривоят қилинган ҳадисларни келтирган, ал-Бухорий эса, “Саҳиҳ” асарида Муслим ривоят қилган ҳадисларни келтирмаган. Бу борада уламолар кўп баҳс қилганлар. Лекин уларнинг кўпчилиги “Албатта, Имом ал-Бухорий бу улкан вазифани биринчи бажарган. Имом Муслим унга қўшимчалар киритиб давом эттирди. Бунинг орасида қуёш билан ой даражасидаги фарқ бор”, деган хулосага келадилар.

Имом Муҳаммад Закариё айтадики: “Менинг фикримча, олтинчи машҳур ҳадис китобларининг тартиб бўйича келиши қуйидагичадир. Биринчи, Имом ат-Термизий, кейин Имом Абу Довуд, сўнгра Имом ал-Бухорий, кейин Имом Муслим, Имом ан-Насоий, Ибн Можжа, сўнгра “Ал-Муватто”. Чунки ҳадис толиби учун биринчи керак бўладиган манба

мазҳабларнинг келиб чиқиш сабаблари, ҳадисларнинг турлари, сўнгра уларнинг далиллари, сўнгра ҳукм чиқариш услуби, ривоятларни жамлаш, заиф ҳадисларни текшириш, далиллар билан исботлаш. Имом ат-Термизий вазифаси мазҳабларни баён қилиш ва ҳадисларнинг турларини шарҳлаш бўлган, Абу Довуд имомларнинг далилларини тўплаган, Имом ал-Бухорий ҳукм чиқариш усулларини кўрсатган, Имом Муслим ривоятларни йиғиш билан шугулланди, Имом ан-Насоий эса иллатли ҳадисларга ишора қилди, Ибн Можжа саҳиҳ ва заиф ҳадисларни жамлади. Шунинг учун ҳадис илми билан шугулланувчи ҳар бир киши мана шу тартибда борагина, мукамал муҳаддис бўла олади”.

Имом ан-Нававийнинг ёзишича, Имом ал-Бухорийнинг “Саҳиҳ” китобини ҳаммадан кўп ал-Фарабий ривоят қилган. Ал-Фарабийдан эса яна бир неча юзлаб кишилар ривоят қилганлар”.

Амир Темур даврида яшаган, у билан учрашган мисрлик аллома Ибн Халдун “Тарих” асарининг “Муқаддима” қисмида Имом ал-Бухорийнинг “Саҳиҳ ал-Бухорий” асарини юксак баҳолаб, бундай ёзади: “Ўз давридаёқ барча муҳаддислар имоми деб тан олинган Имом ал-Бухорий муснад асари “Саҳиҳ ал-Бухорий” да ҳадисларни ҳамма учун — ҳижозликлар, ироқликлар ва шомликлар учун мақбул бўлган жами тариқалар воситасида бобларга бўлиб, таҳриж қилди. Уларда ихтилоф туғдирмасдан, барча яқдиллик билан қабул қилган ҳадисларга эътимод қўйиб, ўша ҳадис киритилган бобнинг маъносига биноан ҳар бир бобга такрорий бўлса-да, (маънодош) ҳадисларни ҳам киритди». Имом ал-Бухорий асарини шарҳлаганда одамлар баъзан қийинчиликларга дуч келади. Сабаби уларнинг кўпдан-кўп тариқаларини англаш ва ровийларнинг ҳол-аҳволларини билиш эҳтиёжи бор.

ЗАКОТ

ХОС ФИҚҲИЙ МАСАЛАЛАР

"Зако́т" сўзининг луғавий маъноси: ортмоқ, орттирмақ, кўпаймоқ, кўпайтирмақ, покламоқ, поклик ва баракот. Бинобарин, закот берганнинг моли кўпаяр, покланар.

Шаръан закот бой одамнинг ҳар қамарий йилда бир марта молининг қирқдан бирини камбағалларга, мискинларга беришидир. Зако́т молиявий ибодатдир. Зако́тда вақт таъйин этмоқ жоиздир. Зако́т Исломининг беш асосидан биридир. Фарзиёти китоб, суннат, ижмо билан собитдир. Инкор этган диндан чиқар. Ишониб, адо этмаган катта гуноҳ орттирур. Аллоҳ Қуръони Каримда марҳамат қилади: "Албатта, садақалар (зако́тлар) Аллоҳ томонидан фарз бўлган ҳолда, фақат фақирларга, мискинларга, садақа (зако́т) йиғувчиларга, кўнгиллари Исломга ошно қилинувчи кишиларга, бўйинларни озод қилишга, Аллоҳ йўлида юраётганларга, йўловчи ва мусофирларга берилур. Аллоҳ билим ва ҳикмат соҳибидир" (Тавба, 60-оят).

Он Ҳазрат (с.а.в.) марҳамат қилдилар: "Шубҳасиз, Аллоҳ мўминларга ўз бойликларидан бир садақа фарз қилгандир. Бу садақа (зако́т) бойлардан олдинур, фақирларга берилур" (Bulugu"l-Meram: 2. 335).

Зако́т бермаган фақир ҳаққини еган бўлади, демак, ҳаром еган бўлади. Шундай қилиб, бойлигига ҳаром аралашади. У зако́тни берган замон молини ҳаромдан айирган, поклаган бўлади. Ва ҳар хил бало-қазодан муҳофаза қилган бўлади. Ҳеч бир бой зако́т ҳақсиз олинаётганини сўзлашга ҳақли эмас. У фақирни танқид қилиб, ўзининг ҳунармандлиги, уddaбу-ронлиги, оқиллигини мақтаб,

эришган нарсаларим фақат ўзимга оид бўлиши керак, деёлмайди. Чунки жамият ва миллат фақир, бой, кўр, майиб-мажруҳ, соғлом кишилардан, уларнинг дунёга келишига сабаб бўлган ота-оналаридан ҳамда болаларидан иборат. Бой фақат ўзи бир хонадан чиқмай, бу жамиятга аралашмай бой бўла олурми? У қанча оқил бўлса ҳам, бу саволга жавоб беришдан ожиздир. Бойнинг бойлигида ва молида фақирнинг ва тоғдаги чўпоннинг ҳаққи бордир. Бермагунча ҳаром еган бўлур. Бу бировни тунаб, қароқчилик қилиб, кўрқитиб ёки чўнтагидан уриб олинган пулнинг ҳаромлигига ўхшаш ҳаром.

Зако́тнинг ҳикматлари

— Фақирнинг ҳаққини бераркан молини бошқанинг ҳаққи билан ҳаром бўлмоқдан қутқарур ва ҳалол қилур;

— молнинг хайрли ва баракотли бўлишига, кўпайишига сабаб бўлур; фақирларга харид имконини бергани учун бу кўпайиш айни чоғда моддий жиҳатдан ҳам ҳақиқатга айланур;

— зако́т адоватни йўқотиб, меҳрни орттирур;

— илоҳий неъматларга нисбатан шукрона адо этишга ва-сила бўлур;

— розилик билан берган яхши фазилатлар билан хулқланган бўлур;

— мубталолик ва хасислик иллатларини тузатур;

— охиратга имонни кучайтирур. Қуръони Каримда зако́т бермаганнинг охиратга имон келтирмагани, ишончсизлиги айтилган;

— зако́т зако́т олишга ҳақдор фақирни, йўқсилни, йўловчини, мусофирни, қулни, қарздорни муҳтожлик асоратидан қутқариб, унга инсонлик шаъни, миннатдорлик, шукроналик туйғуларини бахш этур;

— кин, нафрат, адоват, душманлик туйғуларини даф этур;

— зако́т тинчлик-хотиржамлик бўлишини таъмин этади, кўнгилларни Исломга мойил қилади, мусулмонларга ёмон ниятда бўлганларни қайтарур, олдини олур. Табақалар тўқнашувини тўхтатур. Муносабатларни яхшилаб, жамиятда бирдамлик ва бардамликни пайдо қилур.

Зако́т фарзиятининг шартлари

Зако́т берадиган кишининг мусулмон, озод, оқил ва балоғатга етган бўлиши шарт.

Қарзидан ва асосий эҳтиёжидан бошқа нисоб миқдорида моли бўлиши шарт.

Қўлидаги мол ҳукман ва ҳақиқатан ортиқча бўлиши шарт.

Зако́т берилаётган мол узра бир йил ўтган бўлиши шарт.

Зако́т берилажак мол берганнинг мулки бўлиши шарт (Қудурий. 66).

Зако́тнинг турлари

1. Олтин ва кумушнинг за-коти.

2. Пулнинг за-коти.

3. Тижорат молларининг за-коти.

4. Уй ҳайвонларининг за-коти.

5. Еридан чиққан маҳсулот за-коти (ушр).

6. Садақаи фитр (нафс за-

Боқиланиш итган сонларда.

котидир, вожибдир) (Hfq dini Kuran diki: 2573).

Нисоб миқдори

Асосий эҳтиёжлардан ва қарздан ташқари олтиндан 20 мисқол (80.18 грамм), кумушдан 200 дирҳам (561 грамм) бу қадар олтин ва кумуш хоҳ кулча, ёмби зийнат ашёси, хоҳ пул ўрнида бўлсин, барибир қирқдан бири берилур закот учун. Пуллар нисоби олтин ва кумушга кўради. Қўй ва эчки нисоби 40 та, сигир ва хўкиз нисоби 30 та, туя нисоби эса бештадир. Закот молнинг жинсидан ёки пулга қақиб берилиши мумкин. Ердан чиққан маҳсулотнинг ўндан бири (ушр) берилур, агар ер суғориш пулли бўлса, маҳсулотнинг йигирмадан бири берилур.

Закот кимларга берилур

Фақирларга, яъни, моли нисоб миқдорига етмаганларга.

Мискинларга, яъни, ҳеч нарчасиз йўқсилларга.

Омилларга, яъни, закот йиғувчиларга. Ҳозир бундай маъмурият йўқ.

Озод бўлиш учун хўжайин билан шартнома тузган қуларга.

Муамафай қулбга - кўнгиллари Исломга мойилларга.

Қарздорларга, яъни, молдан қарзи кўпроқларга.

Аллоҳ йўлидагиларга: сафарда, урушда, илм талабида юрганларга.

Йўлда қолганларга мамлакатларига етиб олгулик миқдорда закот берилур (Тавба, 60-оятдан).

Закот кимларга берилмайди?

Закот Қуръонда қайд этилган саккиз тур кишиларга берилишини айтиб ўтдик. Ота-она, бобо-момо, фарзандлар бу турдан бўлса-да, уларга берилмайди. Чунки киши фақир ота-

онасини боқиши вожиб. Болаларини ҳам боқмоққа мукаллаф. Закот булардан ташқари Қуръонда уқдирилган саккиз табақанинг бирига дохил бўлган қариндошга, қўшнига ва бошқа мусулмонларга берилур. Ота-она, бобо-буви, ўғил-қиз, набираларга, эр хотинга, хотин эрга закот бермас. Бойларга ҳам закот берилмас (Fetava-i Hindiyye, 151).

Фитр садақаси

Фитр Рамазон ойининг сўнгига етишган ва ҳожати аслиясидан бошқа камидан нисоб миқдорича молга эга бўлган мусулмонларга вожибдир. Фитр инсон нафсининг закотиридир. Садақаи фитр учун закот каби молнинг ошиқча бўлиши, бир йил ўтиши ёхуд мол эгасининг оқил ва балоғатга етиши шарт эмас. Кичик болаларининг фитрини бермоқ отасига вожибдир. Болиғ болалари ва хотини учун фитр бермоқ вожиб эмас. Фитр байрам (ийди Рамазон) куни тонг отганда вожиб ва савобли бўлур. Фақирлар эҳтиёжи учун байрамгача, яъни, аввалроқ бериб қўйилса ҳам яхшидир. Фитр закот бериладиган кишиларга берилур. Закот берилмайдиганларга фитр ҳам берилмас. Бир фақирга бирдан кўп фитр берилиши мумкин. Фақат бир фитр бирдан зиёд фақирлар орасида тақсимланмас. Фитр дунё ва охират саломатлигига, рўза қабулига, қабр азобидан қутулишга сабаб бўлиши билдирилган.

Закот, фитр, садақа, назр кабилар:

- 1) Фақир эркак ва қиз қариндошларга;
- 2) буларнинг болаларига;
- 3) сўнгра амма ва амакиларига;
- 4) уларнинг болаларига;
- 5) сўнгра тоға ва холаларига;
- 6) уларнинг болаларига;
- 7) сўнгра она тарафдан узоқ қариндошларга;

8) ундан кейин яқин ва узоқ қўшниларга, касбдошларига берилиши керак (Fetava-i Hindiyye 1. 190).

Турмушга чиқмаган қизнинг сепи учун закот тушадими?

Тушмайди. Закот берилмайди. Чунки у тижорат учун олинмаган.

Хотин маҳрининг закоти

Хотин маҳрини феълан (шахсан, бевосита қўлга) олмагунча унга закот тушмас. Чунки бу маҳр — мол бўлмаган бир нарсанинг бадалидир, бу жиҳатдан маҳр қўлга кирмагунча унга закот тушмайди, яъни, маҳридан закот берилмайди. Агар хотин маҳр олиб, маҳр нисоб миқдорида бўлса ва бир йил ўтса, унга закот тушади, яъни, закот беради (Таhtavi, 390). Агар хотиннинг ёнида маҳрдан ташқари нисоб миқдоридан пул бўлса ва бу пулга ҳам маҳрининг бир қисмини қўшса ва бир йил ўтса, маҳр билан биргаликда ўша пулга закот тушур, яъни, закот берилур (Таhtavi, 390).

Хотин эрига закот берадими?

Имоми Аъзамга кўра, бой хотин фақир эрига закот берилмайди. Чунки эрининг муҳтожлигини кеткизмोक хотиннинг вазифаси эмас (Таhtavi 393). Имом Абу Юсуф ва Имом Муҳаммадга кўра эса, бой хотин фақир эрига закот бериши мумкин. Бу қарашга кўра, муҳтожлиги кетгунча фақир эрга бой хотин закот берса, зарари йўқдир (El-Fikhul Vadih 5.69)

«Buyuk kadin ilmihali»
(Аёллар фикҳи) китобидан
Йўлдош ЭШБЕК
таржимаси

Ҳожи Эркин МАЛИК

У ЁҚДА ҲАМ ТОЛИБИ ИЛМ

Ҳикоя

Эргаш ҳожи ота кейинги пайтлар чойхонага кам чиқадиган бўлиб қолди. Девор дармиён қўнииси Миржамол ота хавотир олиб у кишини кўргани кирди. Қараса, минг йиллик дўсти мук тушиб, Қуръонни ҳижжалаб ўкиб ўтирибди. Миржамол ота унга тикилганча, ярим хазил, ярим чин гап қилди:

– Ия, биродари азиз, қариганларида ҳофизи Қуръон бўлгилари кеб жонти-да?! Бахайр, бахайр... қуллук бўлсин!

– Қуляук, қуллук. Худо хоҳласа, бу ёнига ният шу, ўрток.

– Бу дейман, қирқида созанда бўламан деб қўлига соз унлаган одам қиёматда қулогини бурайди, деган гапларни эшитмаганмилар, а?

– Эшитганим бор, ўлибманми эшитмай.

– Эшитган бўлсангиз, нима қиласиз ўзингизни кийнаб, бизни бозоримиз ўтиб бўлган, энди кеч...

– Пафсиларини айтганда, сиз ҳақсиз, локин...

– Нима демоқчилигингизни тушуниб турибман, ахир у замонларда дину диёнатга эшиклар тақа-тақ ёшиқ эди-ку. Уйдан Қуръон чиққан одам халқ душмани эди. Аллоҳ кечирар.

– Гапларингиз тўғри, лекин энди-чи, энди?

– Нима энди?

– Дину диёнатнинг эшиклари очилди-ку, ахир. Бир ёқда мадрасалар, бир ёқда Қуръон, Ҳадис китоблари... энди кимдан кўркамиз?

– Э, мен буни айтмайман, сўзказанига шукр. Мен манови қадранин ҳовок бўлиб қолганини айтмайман. Бекорга унчаб қон босимингизни оширманг, чойхўрликка чиқиб туринг, одам тафтини одам олади, демоқчима, кадрдон.

– Йўқлаганингиз учун раҳмат, Миржамол. Аммо мана шундай баракотли кунларнинг кадрига етмасак, қандай бўларкин? Аллоҳимиз қиёматда, ёшиқ эшиклар очилган эди, нимага ичкари кирмадинглар, деса, нима деймиз? Баҳоналаримиз ўтармикан? Яратганининг бир овиз каломини кўз билан кўриб, тил билан ўкиб, дил билан тасдиқлаб, яшаганга нима етсин, биродар...

Ушбу суҳбатдан бир ҳафта ўтар-ўтмас соғна-соғ юрган Эргаш ҳожи ота тўсатдан вафот эғиб қолди.

Майитни қабрга Миржамол ота қўйди. Кадрдонидан ажраб қолганига кўп маҳзун бўлди ва бир ҳафта бурунги суҳбатни эслади: “Одам боласи эртага нима бўлишини билмас экан-да. Ха, бечора дўстим-а, ажали эшик қоқиб турган экан-у, хофизи Қуръон бўламан деб юрибди-я... Во дариг...”

Шу куни Миржамол ота туш кўрди. Кўрганини туш деб ҳам бўлмасди. Худди ўнгидагидек бир хол юз берди.

Шинамгина хона эмиш. На бир тўйнуғи, на бир дарчаси бор. Деворлари шунақа шаффоф эмишки, ёруғлигидан кўз қамашармиш. Хонанинг ўртасида Эргаш ҳожи ота. Чўкка тушиб олиб, нуқул Қуръон мутолаа қилармиш. Рўнарасида эса, ёш бир йигитча хатоларини тўғри-лаб ўтирганмиш. Миржамол ота хайрон бўлибди.

“Ҳожим, ўзларими?”

“Кўриб турганингиздек, биродар”.

“Бу жой қаер?”

“Қаер бўларди, ўзингиз ташлаб кетган жой – каминанинг янги уйи-да”.

“Э-э... шундай денг...”

Унда бу йигитча ким бўлди?”

“Устозим”.

“Устоз? У қатган кеп қолди?”

“Мени бу ерга жойла-

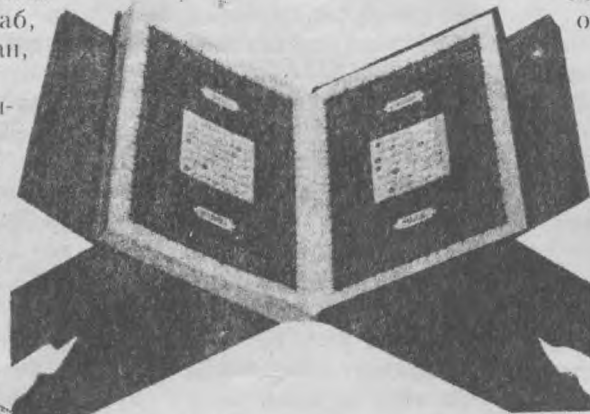
ган Зот юборди”.

“Наҳот?..”

“Ха. Шу бандам ёруғ дунёда ҳофизи Қуръон бўламан деб ният қилган эди, нияти қабрида ҳам йўлдош бўлсин, деди. Мана, қабр азобларидан холи, толиби илм бўлиб ўтирибман...”

“Шунақасиям бўларкан-да... Ё, қудратингдан!..”

Миржамол ота хайратдан ёқасини ушлабди. Ушлабди-ю... ёқасини ушлаган холда уйғонди. Кўзидан беихтиёр ёш тиркиради. Дўстига хаваси келди, бироқ шу заҳоти маҳзун тортди: эрта ўзининг борар жойи қаер бўлади? Тасаввур эгол-мади. Зотан, тасаввур этинга қурби ҳам, илми ҳам етмасди. Ўпкаси пўкиллаб турган эди, намли нингоҳи бир пайт қўл етмас бир бурчакка илиб қўйилган Қуръони Каримга тушди. Инқиллаб ўрндан тура бошлади...

Аъзам ОБИДОВ

ЎЗИЎГА ИШОЎИБ РАШААЎЕТ...

ВАТАН УЧУН

Битта кўшиқ айтиб ё бир битиб шеър,
Ватанини севмоқлик мумкинми? Қайдам...
Тишмайини айланиб чарчамаган ер –
Пешонага ёзилган Ватан севилар қандай?

Баланд гап айтганлар кериб кўксини
Пацага қочмасми янграса чорлов.
Ким миллат дардидан юрар ўксиниб,
Ким ширин жонини қўяди гаров?

Оғир очилар-ку элнинг эшиги,
Ўзинга ишониб яшасанг басдир!
Балки Ватан учун кимнинг кўшиги,
Кимнинг ажиб шеъри лозим эмасдир.

Лекин бир кун келиб, танг қолган маҳал
Кўйнимга тўкилсин десанг гар фойда.
Битта солиҳ фарзанд улғайтир акал,
Бир кўчат ўстиргини тап-тақир жойда!

РИВОЯТ

Бир юртда қадим замон
Бўлиб ҳамма мусулмон,
Сўз йўқ экан шарҳига.
Халол-харом фаркига
Бориб жуда шод экан,
Юрт тамом обод экан.
Бир кун босиб фалокат,
Бўлсин дея халокат,
Келди босқинчи душман,
Лек кириш этилди манъ.
Ғазаб ўт олди ёвда,
Шаҳар қолди қуршовда.

Ғаним ўйлади роса,
Охир этиб хулоса
Юртга кириш йўлида,
Дарвозанинг сўлида,
Мавжуд эди сувбоши,
Халқнинг ризк-рўзи, оши.
Шундан ҳаёт борарди,
Эл-юртни суғорарди.
Ёв бошлиғи олиб сўз:
“Тоғиб келтиринг тўнғиз!
Сувга таплангиз сўйиб,
Тўнғиз қонини тўйиб

Ичгач, кўрармиз ҳолин”,
Деб силади соқолин.
Айтганини қилди ёв,
Харом билан беаёв
Эл халқумин булғади,
Нопокликка чулғади.
Шундан кейин бемалол
Юртни этмишлар ишғол.
Эл кўзидан кетиб нур,
Қайга бурса, қайрилу.
Хисса шулки, огоҳ бўл
Ҳаргиз харомдан пок бўл...

АҲМАД ЯССАВИЙ ЙЎЛИДА

Не фарзанддир, ўтганларни ёд қилмаса,
Қуръон ўқиб, ота руҳин шод қилмаса,
Закоғ бериб мол-дунёсин пок қилмаса,
Ул гофилга қиёмат кун шафоат йўқ.

Пафс бандаси кеча-кундуз югуради,
Савоб ишни мудом ортга суради,
Етим, мискин ҳаққини еб семиради,
Ул гофилга қиёмат кун шафоат йўқ.

Мўмин эса кеча-кундуз ибодатда,
Пияти Ҳақ, шир-устозга итоатда,
Намоз, рўза тутиб доим жамоатда,
Ул бандага қиёмат кун маломат йўқ.

ЎҒЛИМГА

Бисмиллоҳ ҳар доим ишбошинг бўлсин,
Тааввуз шайтондан паноҳинг бўлсин,
Устоз насихати ҳамроҳинг бўлсин,
Пафсингга эргашима, огоҳ бўл, ўғлим.

Динда фиркачилик ботил одатдир,
Фитналар шайтонга зўр зиёфатдир,
Жамоатдан чиқмоқ чин касофатдир,
Мудом бу иллатдан йироқ бўл, ўғлим...

Яхшилар қошидан асло кетмагин,
Ёмонлар суҳбатин “обод” этмагин,
Аро йўлда қолиб, сарсон ўтмагин,
Қуръон билан кўзу қароқ бўл, ўғлим.

Солижон ИСМОИЛОВ,

Беруний помидаги Нукус Ислоҳ ўрта-маҳсус
билим юрти толиби

ЎЗНИ ТИЙИШ ОСОҢМИ?

Ирода Аллоҳ томонидан бандаларига берилган неъматдир. Бу ноёб хусусият бошқа бирор тирик мавжудотда кузатилмайди. Иродавий хатти-ҳаракатлар онгли фаолият маҳсули бўлиб, ижтимоий хусусиятга ҳам эгадир. Шахснинг иродавий харақатиш юзага чиқаришда икки омил туртки бўлади. Булардан биринчиси, биологик эҳтиёжлар: овқатланиш, дам олиш, ухлаш, насл қолдириш ва ҳоказо. Иккинчиси эса, меҳнат қилиш, билим олиш, маънавий-маърифий бойликларга эга бўлиш каби ижтимоий эҳтиёжлардир. Ҳар бир шахсда эҳтиёж тувилиши билан у ўз олдига бу эҳтиёжни қондириш мақсадини қўяди. Эҳтиёж бош миёда бир нерв марказининг қўзғалишига сабаб бўлади. Натижада ана шу нерв маркази бошқа нерв марказларидан устунликка (хукмронликка) эришади. Қарабсизки, шахс бутун фаолиятиш ўша эҳтиёжни қондиришга қаратади. Лекин ана шу эҳтиёжни қондириш керакми ёки йўқми, қандай қондириш керак деган саволларга тафаккур жавоб берса, иродавий харақат уни амалга оширади.

Рамазон ойида рўза тутишни ният қилган ҳар бир мусулмон ўз олдига қўйган мақсадини амалга ошириш учун турли биологик эҳтиёжлардан ўзини тийиш билан бирга, турли ижтимоий эҳтиёжларни маънавий қондиришга харақат қилади. Бунинг учун шахс, аввало, ўзини руҳан тайёрлаши зарур. Рўзани кўркўрона тутмаслик лозим. Унинг моҳияти, фарз амалларидан бири эканлиги ҳамда рўза эвазига бериладиган мукофотларни англагандан сўнггина шахс ўзидаги нафс хуржини ирода ёрдамида жиловлай олади. Рамазон ойида мўминларнинг хулқи-одоби қандай бўлиши лозимлигини тушуниб етгандан сўнг шахсда қаноат ҳосил бўлиб, у буткул ўз иродасига бўйсунга бошлайди. Иккинчи босқичда эса, шахс ижтимоий жамиятдаги ўрнига, хулқига ўзи баҳо бера бошлайди. Ўзини турли ноҳўя хатти-ҳаракатлардан тияди, кўпчиликнинг иродасига бўйин эга бошлайди. Бундай ҳолларда бошқалардан

уялиш, ҳижолат тортиш юзага келса, бу ҳолат аста-секин Аллоҳдан кўрқини ҳиссини уйғотади. Рамазон ойининг сапоқли кунлари ўта бошлагач, шахс ўз иродасига ишониш билан бир қаторда унга сабр-бардош берган Аллоҳнинг меҳрибонлигини ҳам ҳис этади.

Рамазон ойининг рўзасини илк бор тутаётган баъзи йигитлар дастлабки ўн кунликда биологик эҳтиёжларни енгиб, ўз нафслари устидан ғолиб келганларидан мамнун бўлиб, жисмоний томондан ўзларида ижобий ўзгаришларни сезсалар, кейинги ўн кунликда маънавий ва руҳий ўзгаришларни ҳис эта бошлайдилар.

Дарҳақиқат, иродасини мустаҳкамлаб, олдига қўйган мақсадга эришган шахс руҳан ўзини тетик тутди. Мисол учун, тамаки чекувчи йигитлар

лар сахарликдан то ифторликкача бўлган фурсат ичида тамаки хуморини енгадилар. Дастлабки иродавий харақатлари улар учун қахрамонликдай туюлса-да, Рамазон ойининг кейинги кунларида бу қахрамонлик оддий ҳолга айланади. Энди шу тамаки чекувчи йигитлар ифторликдан то сахарликкача ҳам чекишни камайтириб борсалар, ка-

шандалиқдан буткул халос бўлишлари мумкин. Бу натижа Рамазон ойининг шарофати билан юзага келади. Ноҳўя сўзларни ишлатадиган йигитлар ҳам тилларига эътибор беришса, аста-секин бу иллатдан халос бўладилар. Демак, Рамазон ойи шахс иродасини тарбиялашда катта аҳамиятга эга экан. Яна бир мисол. Йигирма рақатли таровех намозида хатми Қуръон қилинаётганда илк бор қанашаётган йигитлар бир оз қийналишади, лекин кун сайин қийинчилик тарқаб, ўрини тоат-ибодатдан руҳан қониқини эгаллайди. Хатми Қуръон тугалланиши арафасида эса улар ҳатто “қани энди тугамаса” деган истакни билдиришади. Аллоҳ берган сабр-бардошдан хайратга тушишади.

Чексиз меҳрибонлик, раҳм-шафқат эгаси бўлган Аллоҳ бизга берган имкониятлардан тўғри фойдаланиб, маънавий-руҳий юксалишга, покланишга харақат қилиб қолайлик.

Лутфулла ТУРСУНОВ,

Ўзбекистон Миллий университети
ижтимоий-сиёсий фанлар факултети
психология кафедрасининг катта ўқитувчиси

БЕГУБОР ҚАЛБЛАР БАЙРАМИ

Рамазон ҳайитининг ўзига хос таровати, улуғворлиги бор. Фақат кейинги пайтларда одамлар унинг байрам эканлигини унутиб кўяётгандек туюлади. Ҳолбуки, мустақиллик шарофати билан, икки муборак ҳайитга ҳам Президентимиз Фармонига биноан умумхалқ байрами мақоми берилиб, дам олиш куни этиб белгилангани жуда қувонарлидир. Мен бу ҳайит шуқуҳини инсонлар қалбидан қидираман. Кўнглим ҳақиқий байрамни, шод-хуррамликни истайди. Шунда беихтиёр болалигимдаги ҳайитлар ёдимга тушади.

Болаликнинг ҳайитлари ўзгача бўларди. Шўролар тузумининг турли таъқик, таҳдидларига қарамай ҳайитни ёшу қари, айниқса, биз болалар интиқлик билан кутардик, алоҳида ҳозирлик кўрардик. Ҳайит олдидан болалар учун янги либослар харид қилинарди. Онажонларимиз уларни махсус тугунларда сақлашарди. Биз янги кийимларни кийишни, ҳайитнинг

тезроқ келишини хоҳлардик.

Маҳалла-кўйда ҳашарлар уюштирилар, атроф тозаланиб, кўчатлар экиларди. Айниқса, ҳайит ширинликларини айтмай-сизми. Мен ҳамон уларнинг мазасини туяман.

Тонг отмасдан янги либосларни кийиб масжидга йўл олардик. Намозни шод-хуррамлик билан адо этиб, бир-биримизга ширинликлар улашардик, бир-биримизни кучоқлаб, елка сиқишиб байрам билан қутлашар эдик. Шуниси ҳам аниқки, болалигим ҳайитларида бева-бечоралар, етимлар йўқланмасдан, синиқ кўнгишлар кўтарилмасдан қолмас эди. Энди ўзимча хулосалар чиқараман. Бу байрам болаларнинг, бегубор қалбларнинг байрамидир. Бу кунни тоза қалбли инсонларгина ҳақиқий байрам қила оладилар.

Абдуҳолик ТОШАНОВ,
Имом ал-Бухорий номидagi
Тошкент Олий Ислоҳ маъҳади
IV босқич талабаси

СЕВИБ ЎҚИЙМИЗ

*Бисмиллаҳир
роҳманир роҳийм.*

Ассалому алайкум “Ҳидоят” ойномаси ходимлари. Сизларнинг шу ойномани тайёрлаш жараёнидаги барча ишларингизга Аллоҳдан ривож тилаб, ушбу мактубимни йўлламоқдаман. Мен ойноманинг ҳар бир сонини интизорлик билан кутиб, етишгач эса уни севиб мутолаа қиламан. Менга унинг ранг-баранг дунё мўъжизалари тўғрисидаги ва ахлоқ-одобга чорловчи саҳифалари, айниқса, аёлларга оид хос фикрий масалаларни ўқиш жуда ёқади. Чунки булар ҳар бир мусулмон билиши керак бўлган масалалардир. Сизларнинг бу хайрли меҳнатларингиздан барча муҳлислар каби мен ҳам жуда мамнунман.

Ҳурмат ва эҳтиром билан
Назира ИСМОИЛОВА,
Фарғона вилояти,
Бағдод тумани,
Боғишамол қишлоғи

Ассалому алайкум “Ҳидоят” ойномаси таҳририяти!

Мен ҳозирда Нукус шаҳридаги “Муҳаммад ибн Аҳмад ал-Беруний” номли Ислоҳ билим юртининг 3-курсиди таълим оляпман.

“Ҳидоят” ойномаси хонадонларимизга яна Ислоҳ, имон ва ҳидоят нуруни олиб келди. Отам, онам, синглим ва завжам барчаларимиз ойномани жуда севиб ўқиймиз. Шаҳсан менинг илм йўлидаги ихлосу ниятларимга мувофиқ ойномангиз бир ҳадядек бўлди. Қимматли маълумотлар ва илмий-тадқиқий мақола ва мунозаралар илм таҳсилида яқин кўмакчи бўлмоқда. Сизларнинг ижодий фаолиятингизга муваффақият ва оилаларингизга баракот тилайман.

Эҳтиром билан
Солижон ИСМОИЛОВ,
Қорақалпоғистон
Республикаси,
Хўжайли шаҳри

Муҳаммад ибн Яманий
дейдилар:

“Олти топфага олти савол билан мурожаат қилдим. Уларнинг жавоби бир хил бўлди. Табиблардан сўрадим:

– Энг шифобахш дори нима?

Жавоб бердилар:

– Очлик ва кам емоқ.

Донишмандларга савол бердим:

РЎЗАНИ ДЎСТ ТУТДИМ

– Ҳикматни эгаллашда нима мададкор?

Дедилар:

– Очлик ва кам емоқ.

Обидларга мурожаат қилдим:

– Раҳмонга қулчиликда энг фойдали нарса...

Айтдилар:

– Очлик ва кам емоқ.

Зоҳидлардан сўрадим:

– Зухдга нима куч берур?

Дедилар:

– Очлик ва кам емоқ.

Олимлардан сўрадим:

– Илм эгаллашда энг афзал йўл...

Айтдилар:

– Очлик ва кам емоқ.

Шоҳларга дедим:

– Энг тотли ва лаззатли таомни айтинг...

Илтифот этдилар:

– Очлик ва кам емоқ.

Бу жавоблардан сўнг рўзани янада ўзимга дўст ва лозим тутдим”.

Ибн Умар (р.а.) ривоят қилишларича, бир куни Расули Акрам (с.а.в.) саҳобалари даврасида ўтирганларида, Бани Сулайм қабиласидан бир бадавий араб келиб қолди. У йўлда келаётганда бир калтакесакни овлаб, енгининг ичига яшириб олган эди. Ма-

динага келиб кўрдик, Расулуллоҳнинг (с.а.в.) атрофларидаги кишилар у зотга нисбатан ниҳоятда гўзал илтифотда бўлаётир. Бадавий у зотни танима-

кесак Аллоҳнинг қудрати ва инояти ила тилга кириб дарҳол “Лаббай, ё Расулуллоҳ”, деб жавоб қилди. Расулуллоҳ (с.а.в.): “Сен кимга ибодат қиласан?” деб савол бердилар. Калтакесак: “Арши самода бўлган, ерда ҳукми юрган, жаннатни раҳматию дўзахни азоби эгаллаган Зотга ибодат қиламан”, деди. Расулуллоҳ (с.а.в.): “Айт-чи, мен кимман?” дедилар. Калтакесак: “Сиз охирзамон пайгамбари, Аллоҳнинг элчисидирсиз. Сизни тасдиқлаган киши нажот топади, тан олмаган одам хор бўлади”, деб жавоб берди.

Бу кичкина бир ожиз махлуқнинг жавобини эшитиб, бадавий чидаб туролмади, қал-

дан бирини ўқиган бўласан, икки бор ўқисанг, Қуръоннинг учдан икки қисмини ўқиган-дексан, агар уч бор ўқисанг, Қуръонни хатм қилгандек бўласан”, дедилар.

Бу сўзларни эшитган бадавий: “Вожаб, Раббимиз оз нарсани ҳам қабул қилиб, эвазига кўпни бераркан”, деди.

Расулуллоҳ (с.а.в.): “Турмушинг қалай?” деб сўрадилар.

“Бутун Бани Сулайм қабиласида менадан кўра фақирроқ ҳеч ким йўқ”, деди бадавий.

Расулуллоҳ (с.а.в.) асҳобларига юзланиб: “Ушбу ба-

БАДАВИЙ ВА КАЛТАКЕСАК

гани учун одамлардан: “Ким у? Нега бунчалик иззат-икром кўрсатяпсизлар?” деб сўради. “У зот Пайгамбаримиз”, дейишди. Шунда бадавий: “Эй Муҳаммад, хотинларнинг оғзида юрган гаплар сенинг айни гапларингдан яхшироқдир. Агарда одамлар мени шошқалоқ дейишларидан андиша қилмаганимда, албатта, сени ўлдирардим ва одамларни, хурсанд этардим”, деди. Ҳазрати Умар шунда дарҳол: “Ё Расулуллоҳ, изн беринг, уни ўлдирай”, деди. Расулуллоҳ (с.а.в.) эса: “Йўқ, эй Умар, ҳалим киши пайгамбар бўлаётган кишидир”, деб Умарни мулоийм бўлишга ундадилар. Сўнг ҳалиги бадавий Расулуллоҳга яқин келди-да: “Лот ва Уззо (буғларнинг номи) билан қасамки, ушбу калтакесак сенга имон келтирмагунича мен ҳам имон келтирмайман”, деб йўлда тутган калтакесакни енгидан олиб, у зотнинг олдларига ташлади. Расулуллоҳ (с.а.в.) ерда ётган калтакесакка: “Эй Аллоҳнинг махлуқи!” деб мурожаат қилган эдилар, калта-

бини имон нури ёритиб: “Гувоҳлик бераманки, Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ ва сиз Аллоҳнинг ҳақ пайгамбаридирсиз”, деб калима келтирди. Сўнгра: “Эй Расулуллоҳ, Аллоҳга қасамки, сизга йўлиққунимга қадар ер юзида мен учун сиздан кўра ёмонроқ одам йўқ эди, энди эса, сиз билан учрашган соғатимдан бошлаб, ер юзида мен учун сиздан суюкли одам йўқ, мен сизга бутун вужудим билан имон келтирдим”, деди.

Расулуллоҳ (с.а.в.): “Сени ҳаминша олий бўладиган динга ҳидоят қилиб кўйган Аллоҳга ҳамду санолар бўлсин”, дедилар.

Бадавий кейин: “Диндан ўргатинг” деб сўради. Расулуллоҳ (с.а.в.) унга Фотиҳа билан Ихлос сурасини ўқидилар. Бу сураларни эшитган бадавий: “Бу каби жозибатор каломни илгари Баштда ҳам, Важизда ҳам (шеърый китоблар) эшитмаган эдим”, деди.

Расулуллоҳ (с.а.в.): “Бу шеър эмас, балки Аллоҳнинг каломларидир, қачонки “Қул ҳуваллоҳу аҳад”ни бир бор ўқисанг, тўё Қуръоннинг уч-

давийга қўлингиздаги нарсалардан бериб, ҳожатини қондиринглар”, дедилар. Саҳобалардан Абдурахмон ибн Авф бадавийга туя бердилар.

Шундан сўнг бадавий хайрлашиб йўлга тушди. Қуролланган минг нафар қабилалошига дуч келди. Улардан: “Йўл бўлсин?” деб сўради. “Пайгамбарлик даъво қилаётган одамни ўлдирмоқчимиз”, дейишди улар. Бадавий уларга қараб “Ла илаҳа илلاллоҳу Муҳаммадур расулуллоҳ”, деди. Қабилалошлари: “Сен ҳам унинг динига кирдингми?” деб ҳайрон бўлишди. Бадавий ўзи билан Расулуллоҳ орасида бўлиб ўтган ҳамма ҳодисаларни айтиб берди. Шу жойда Аллоҳнинг инояти ила мингга суворий ҳам Исломни қабул қилди ва Расулуллоҳнинг ҳузурларига келиб ўзларининг хизматларини таклиф этишди. Расулуллоҳ уларни Халид ибн Валиднинг қўл остига юбордилар...

Суръат ИСҲОКОВ
тайёрлади.

Абдулазиз САИДНУРИДДИН ўгли

ВУЖУДДАГИ КУШАНДАЛАР

Одамнинг ички, гоҳо ташқи аъзоларида замонавий тиббиётнинг фикрича ўн хил, халқ таъбаотининг аниқлашича ўн етти хил турли кўринишдаги кушандалар (паразитлар) яшайди. Бу дегани ҳар бир одам вужудида шуларнинг ҳаммаси мавжуд дегани эмас. Хили ё ҳажми жиҳатидан ҳам кушандалар ҳамма одамда бир хилда бўлавермайди. Яъни, кимдандир бу хили, кимдандир у хили ёки кимдандир кўп, кимдандир жуда оз миқдорда учраши мумкин.

Одам вужудидаги кушандаларни илмий талқиқ этган бир қанча тиббиёт олимлари ҳулосаларини эълон қилишди. Айниқса, бу борада Америко, Олмония ва Фарангистон олимлари яхши натижаларга эришишди. Америко олимларининг бу мавзудаги ишлари шов-шувга сабаб бўлди. Бу ҳақда республикаимиз матбуотида — “Оила шифокори” ва “Қалб кўзи” рўзномаларида, “Сирли олам” журнали саҳифаларида махсус мақола-лар ҳам чиқди.

Кушандаларнинг шакллари

Кушанда-зараркунандаларнинг шакллари, ранглари бир-биридан фарқ қилади. Масалан, юмалоқ, нуқта кўринишидаги кушандалар асосан қон томирларида қон билан оқиб юради ва ранги қизил бўлади. Бир тури япалоқ танга кўринишида бўлиб, улар ўз ўқи агрофида айланган ҳолда юради ва ранги кўкиш-яшил бўлади.

Яна бошқа бир тури узунчоқ бўлиб, узунлиги 1 смдан то 1 метргача ва ундан ҳам узун бўлади. Рангига келсак, асосан сариқ рангда ё бу рангнинг бир қанча товланишида — тўқ сариқ, оч сариқ, қизғиш сариқ, оқ сариқ тусларда учрайди. Баъзи кушанда-зараркунандалар қора, қизғиш қора ва бошқа турли товланишларда кўринади.

Айрим кушандаларнинг қорин томонида жуда кўп, калта ва жуфт ҳолда, кўринар-кўринмас оёқчалар бўлади. Лекин аксари узунчоқ кушандаларда оёқ бўлмайди, улар илон каби тортма-сийганма усулда силжийди.

Яшаш тарзлари ва емишлари

Кушанда — зараркунандалар маълум бир тартибда яшашади. Ҳар бир хил кушанданинг танлаган яшаш маскани бор. Асосан улар одамнинг ҳазм йўллари бўйлаб гуруҳ-гуруҳ ҳолда яшашади. Бир хил кушандалар бошқа хилдаги кушандаларнинг “ерларига” ўтишмайди. Сабаби — бир хил кушанданинг овқати бошқасининг овқатидан фарқ қилади. Масалан, ошқозон деворларида яшовчи кушандалар ҳали парчаланиб ул-

гурмаган овқатлар билан озиқланса, қуланж ичидаги кушандалар ҳали тўла нажосатга айланмаган нарсалар билан овқатланади.

Кушанда-зараркунандалар овқат қолдиқлари билангина чегараланиб қолмайди. Улар орасида одамнинг ички ва ташқи аъзоларидаги этни, ёғни, қонни, мушакларни, суякни еб, кемириб, сўриб яшовчилари ҳам мавжуд. Масалан, кўп оёқли, қорамтир каналар одамнинг ташқи аъзосининг маълум бир жойида этнинг биринчи ва иккинчи қавати орасига кириб олиб, этни еб кўради. Канали қўтир касаллигини шундан келиб чиқади. Баъзилари ички аъзолардан бирода ўзига кавак, ўнгир, горчалар қилиб олиб, уша жойни, масалан, жигарни, ўпкани, талоқни, буиракни ва ҳоказо аъзоларни еб ётади.

Кушандаларнинг ҳамма тури кўтыаб тухумлайди, лекин бу тухумлардан ўн беш-ийтирма фойдагина “фарзанд” бўлади, ҳолос.

Пайдо бўлиши

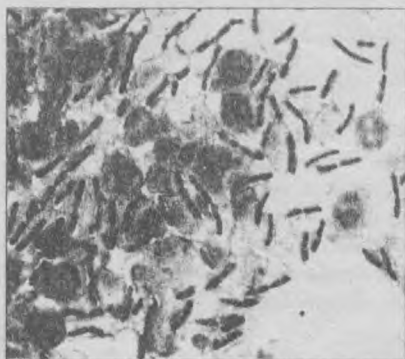
“Кушандалар, қурт ва каналар инсон вужудида яхши ширилмаган овқатлардан, яхши ювилиб-тозаланмаган мева-сабзавотлардан, эски ёки иссиқ ва юмшоқ нонлардан, хом сувдан, тугундан, чўмилгандаги сувдан, сугдан, тухумдан, гиёҳлардан, дуланган нарсалардан киради. Шунингдек, уй ҳайвонларидан, қушлардан одамга ўтиши жуда осон кечади. Яна эски ва узоқ вақтдан бери ётган кийим-кечак, кўрпа-тўшак, ёстиқ, чойшаблардан, ювуқсиз идишлар, темир, ёғоч калавотлардан, майсазордан, кўкатдан, мевали дарах-тлардан кириши мумкин. Энг ёмони — одамлар бир-бирларига кушандаларни юктиришлари ҳам мумкин. Ҳатто бу ҳол кўпроқ учрайди.

Келтирадиган зарарлари

Кушандаларнинг кўп тури ҳар хил касалликнинг манбаи ҳисобланади ёки касалликнинг баттар кучайишига, зўрайишига сабабчи бўлади. Одам аъзосининг қайси ерига жойлашишига қараб, у ёки бу касалликни келтириб чиқаради. Масалан, ошқозон ва ичак деворларида яшовчи кушандалар фақат ошқозон-ҳазм йўллари деворларини яллиғлантиради ёки яралар пайдо қилади. Мушак териси остида яшовчи кушандалар эса, танадаги сув — туз алмашилишини бузиб, турли ҳажм ва шаклдаги безларни пайдо қилади ёки мушакнинг захлашига сабабчи бўлиб, полиартрит (истисқо) касаллигини келтириб чиқаради. Яъни, турли кушандалар бир-бирларининг “ишига” аралашмайди. Масалан, тери остига кириб, этни еб ётувчи каналар одам танасида “каналар қўтир”, “қичима” каби касалликларни пайдо қилади.

Кушанда-зараркунандаларнинг ҳамма хили ҳам инсон учун зарарли эмас. Ҳатто уч хили инсон ҳаёти учун фойдали ҳамдир. Улар ошқозон-ҳазм йўлларида озиқ-овқатларнинг парчालанишида, ҳазм жараёнида мувозанат—муътадиллик яратилиши учун анча-мунча ҳисса қўшишади.

(Давоми келгуси сонда)

Раъно РАҲМОН кизи

Инсонмиз. Фаришта эмасмиз. Инсонлигимиз боис ожизмиз. Айни чоқда, инсонлигимиз боис мавқеимиз балаңд! Фариштага нисбатан қиёсимиздан таскин оламиз. Ҳар доим Аллоҳ бизга фикрлаш, тафаккур қилиш саодатини берганига шукроналар келтирамиз. Ҳақиқатан ҳам инсонга илму ҳикмат берилганлиги, эрки-ихтиёри ўзидалиги, айни пайтда, кучли оғизлиги билан фариштадан юқори мақомадир. Саодатта эришмоқ учун аввало муҳаббатга лойиқ кўриломоқ керак бўлади. Бу водийга етишмоғу нундан ўтмоқнинг эса, ўзига хос талаб

ратиб ололмайман. Қўкрак қафасини торайтириб, кенгайтириб тургувчи, юракни, ақлни не бир куйларга солгувчи туйғуларни на ушлаб бўлади, на англаб? У қандай аъзою қайда жойлашган? Ҳислар оғирлигидан баъзан қаддимизни кўтаролмай қоламиз. Ўша ҳислар туфайли одам ҳаяжонга тушади, шодланади, гўё осмонларда учади. "Қушдай енгилман", дейди

Ўйлашда давом этар эканмиз, ҳаётимизни бир қандайдир куч бошқараётганини англай бош-

Саодат чорраҳаси

«Рухият манзаралари» туркиядан

ва машаққатлари бўлиб, тақдирнинг ўзи ошиқлар наздида, унга берилган улкан мукофотдир. Бу шундай муҳаббатки, уни сўзга сиғдириб бўлмас.

Ва бу ҳақдаги таърифу тавсифлар қанча кўп бўлмасин, ҳар бир инсон, ҳар бир авлод ўз сўзини, ҳайратларини ўз ҳолича баён қилар экан, бу билан муҳаббат таърифига заррача зиён етмас. Шул боис бу борада ҳар ошиқ қалбнинг ўз хулосаси бор. Биров дейди: "Бизга берилган ҳаётнинг ўзи муҳаббатдир". Иккинчи биров: "Оёғинг остидан шамол ўтиб турганининг ўзидан улуғроқ муҳаббат бормикан, унинг тўловларига инсоннинг қурби етармикан? Асло!" Яна биров дейди: "Шу синов ва меҳнатларнинг ўзи муҳаббатдир".

Кўриниб турибдики, муҳаббат икки инсоннинг бир-бирига интилишигина бўлмай, анча чуқур, моҳияти ҳам терандир. Хўш, оёғимиз остидан шамол эсиб турганининг ўзи муҳаббат бўлса, ул шамолни эдиришдан ким манфаатдор бўлиши мумкин? Синов ва меҳнатлар муҳаббат бўлса, уни бизга ким юборяпти? Агар шундай қудрат мавжуд экан, бу ишдан нималарни кўзлаяпти?

Саволларнинг изи узилмайди. Фикрлар чувалган, чийланган, узилган, боғланган бир калава. На боши, на охири бор? Инсонга еб-ичиш, яшаш, ухлаш, ҳаёт кечиршдан ташқари нега яна ғалати ҳиссийёт — ҳаяжон, қайғу, қувонч, фикрлаш каби туйғулар берилган?

Нега мен ҳис-ҳаяжонимни кўтара олмай гўдакдек йиғлайман, ўзим ердаман-у, осмонларда учаман, гўзал ё кўрқинчли тушлар кўраман? Кўксимда юрак отли моддий жисм мавжуд бўлиб, унга қўл теккизсам, оғриқни сезаман-у, ички туйғуларнинг оғриғини жисмимда эмас, бошқача олам — жисмсизликда сезаман. Ҳозир ҳам кўксимда бир орзиқиш, тўлқинланиш, кутиш, кечиш, розилик, норозилик, ниманидир қидириш, ишташ, куйлаш, йиғлаш ва мен номини билмаган сон-саноксиз кечинмалар кечмоқдаки, уларни ҳис қилиб турсам-да, жисмимдан аж-

лаймиз. У шундай қудратки, унинг "Ким, нима?" саволларидан жуда юксақдалигини, беҳад қудратлигини, беқиёслигини, турилишдан, тувишдан, ўлишдан ёки бошқа эҳтиёжлардан поклигини ҳис қиламиз. Ул шундай бир Зотдирки, зоти биз англаган зотликка сиғмас.

Юракка оғриқ, қувонч бағишловчи ўша ҳис амри билан тил гапириб юборади: "Ё Аллоҳим! Ё Аллоҳ! Ул Зот, Аллоҳдир. Ла илаҳа иллаллоҳ!" Кўксимга қулоқ тутаман. Жисмимга енгил титраш ёйилади. Бехос юрагимни эшита бошлайман. Муштдан ҳам кичикроқ бўлган юракнинг денгиздек чайқалишидан ҳайратга тушаман. Ҳислар, фикрлар, хулосалар, сон-саноксиз оламлар. Юрак уфқлари кенгайишдан кенгайиб боради. Бир нуқтадек қорачиққа ҳадсиз кенгликлар сиққанида, юракнинг кенгайиши кинот қадарлигини ҳис қилиш унчалик қийин бўлмас керак. У чексиздан чексиз. Нигоҳим етмас даражада чексиз. Муштдек юракда шунчалар чексизлик бўлиши мумкинми? Қалб дегани шу эмасми?

Дарвоқе, муҳаббат саодати ҳақида сўзламоқда эдик. Ҳаётда кўнгил берган, муҳаббат қўйган нарсаларимизга эришар эканмиз, боқий туюлган, роҳатбахш туйғуларнинг умри ниҳоя топаётганини кўриб, хаёлга чўмамиз. "Нега қалбимда, юрагимда, руҳимда мангу қолмадинг, муҳаббат?" Кўнглимиз ҳеч қачон жонга тегмайдиган муҳаббат истаётганини англаймиз. (Қалбига қулоқ сола билган одамлар бу ҳолга тушунадилар.) Бу ташналик юракнинг, юрак отли поёнда бепоён қалбнинг ва Рухнинг истаги эканини англай бошлайман. Демак, ҳеч қачон зериктирмайдиган боқий муҳаббатга ташналик даввоси Рухгагина хос бўлиши мумкин. Рух "Аллоҳимнинг иши" бўлгани ҳолда, Аллоҳим руҳимга ўзини севдиришини тақдир қилган эканки, мен улуғ муҳаббатни, ўзим ҳали ҳеч қачон тасавуригма сиғдира олмаган улуғ муҳаббатни истамоқдаман. Дунёдаги барча нарсаларнинг, дунёнинг ҳам ўткинчилигини фақат ўша туйғу орқали англамоқдаман.

Хожилар, умрачилар учун

Саудия Арабистони ҳукумати Тоиф шаҳрида катта ва кичик ҳажга қобиланган мусулмонларга мўлжалланган янги қўналга қуриш масаласини кўриб чиқмоқда. Тоиф Жиддага қараганда муқаддас шаҳарлар ва қадамжоларга яқинроқ бўлиб, сайёҳлар ва хожиларни қабул қилишда Жидданинг юқини анча енгиллатиши кўзда тутилмоқда.

Шунингдек, ҳаж ва умрага фарзандлари билан келган мусулмонлар энди ўз болаларини Масжид ул-Харом яқинидаги болалар боғчалари тарбиячиларининг қарамонига топширишлари мумкин. Макка Хайрия Жамияти ҳозир мазкур муассасаларни асбоб-ускуналар ва ходимлар билан таъминламоқда.

гасининг (Макка) Бош котиби Абдуллоҳ Солиҳ ал-Убайдининг Қирғизистон дин ишлари вазирини билан учрашувида шу ҳақда келишиб олинди.

ғиз, у шу қадар ойдинки... инсоният руҳиятининг ҳаракатлантирувчи кучи сифатида муҳаббат ва қардошлиқни намоян элади”, деб таъкидлади.

Зокир Ноиқ ғалабаси

Чикагода ўтган “Шижил ва Қуръон фан назари билан” мавзудаги баҳса доктор Зокир Ноиқ Вилиям Кемпбелл устидан зафар қозонди. 1500 ўришлик улкан мунозара залида мусулмон лотинининг ғалабасидан одамлар хайратга тушдилар. Зокир Ноиқ ғалабасини Аллоҳнинг инояти деб изоҳлади. Учрашув сўнггида у америконлик миссионерга ўзи ёзган “Қуръон ва замонанин фан – уйғушлиқни ёки йўқ?” номли китобини тақдим этди.

Сурдотаржимон маҳорати

Мисрдаги унга масжидда қар ва гунаҳлар учун жума ваъзалари жорий этилди. Бу иш илк марта Қохирадаги Сайида Зайнаб масжидида йўлга қўйилган эди. Сурдотаржимон Аловуддин Исмоил минбар пойида туриб 500 қар ва гунаҳ намозхон учун ваъзин таржима қилди. Мисрдаги погиронлар ҳуқуқлари ташкилотининг раҳбари Аҳмад Юнуснинг айтишича, Аллоҳга муножат қилаётган банданин йўлида ҳеч нарса тўғанок бўлмаслиги керак.

Яхши ишга розилик

Юноштон ҳукумати мамлакат мустақилликка эришганидан сўнг илк бор ўз пойтахти Афина шаҳрида масжид ва Ислом Маркази қуришга розилик берди. Юноштон маданият вазири бу борадаги лойиҳани мамлакат парламентида тақдим этди.

INTERNET материаллари асосида **Карим БАҲРИЕВ** тайёрлади.

Иштиёқлари қизгин

Швейтсария мусулмонларининг муфтийиен шайх Назар Фахурининг айтишича, мазкур мамлакатининг аҳолиси Исломга қизгин иштиёқ билдирмоқда. Муфтий яна шунин айтдики, Швейтсарияда мусулмонларнинг сони 200 мингга етган бўлиб, улар асосан Женева, Сюрих, Лозанна ва Базел шаҳарларида яшайди. Кейинги тўрт ой давомида 1500 швейтсариялик Ислом динини қабул қилган. Ҳозирги пайтда Сюрихнинг ўзида 30 мингдан зиёд мусулмон яшайди. Шайх Назар Фахурининг айтишича, Швейтсария ҳукумати мусулмонларга мақсаблар ва диний муассасалар очини имконини яратган.

Янги марказ очилди

Буюк Британия пойтахти Лондонда Ал-Минор Ислом мероси Маркази очилди. Аҳолисининг учдан бири мусулмон бўлган Ғарбий Кенсингтонда бўлган очилиш маросимида Маккадаги Муқаддас масжид имоми Абдурахмон ас-Судайе ҳозир бўлди. Шайх Судайе бир неча мусулмон мамлакатларининг элчилари қағнашган жума намозида имомлик қилиб, Марказининг очилиш маросимида мусулмонларни айирмачилик ва низолардан йироқ бўлишга чақирди.

Шу қадар ойдинки

Буюк Британия Бош вазирини Тони Блэр Ислом дини тўғрисида юксак фикрлар билдирди. Қуръонни Қаримни ўқиб чиққанини изҳор қилиб, Тони Блэр: “Имкон тондим дегунча мен Қуръонни ўзим билан олиб юрман, чунки у менга ўқтамлик ва жасорат бахш элади. Мен бу одағни АКШ Президенти Клинтонининг қизи Челсидан ўргандим. Агар сиз Қуръонни ўқисан-

Бишкекда анжуман бўлади

Келгуси ҳижрий йилнинг бошида Қирғизистон пойтахти Бишкекда “Исломда инсон ҳуқуқлари” мавзуга бағишланган халқаро анжуман ўтказини белгилади. Жаҳон Ислом Ли-

Довуд ХУНЗИКЕР

МЎМИННИНГ ОЛТИ СИФАТИ

Ўзбекистон республикаси Фанлар Академияси Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институтининг қўлёзмалар жамғармасида 2635-ХШ рақами остида Али таҳаллусли шоир томонидан битилган бир неча қисқа сураларнинг назмий тафсири “Мухаммас дар тафсири Сурат-ур-Раҳмон ва-л-Мурсалот ва дигар” номи билан сақланган. Қўлёзма ишидаги бу асар ўн бир парақдан иборат бўлиб, туркий адабиётининг бой хазинасидаги қизиқ бир нарсadir. Ундаги қолган тахминан ўн тўққиз асарининг ҳаммаси ҳам диний мавзуларда бўлиб, кўпи араб ва форс тилларида ёзилган. Бу тўққиздан бири туркий тилида ёзилган ягона қаттиқроқ асар мана шу суралар тафсиридир. Зотан, ундаги туркий тилда битилган бошқа асарлар бир-икки сўхифадангина иборат. Али Раҳмон ва Мурсалот сураларининг тўлиқ тафсир қилган; шунингдек, Мўминлар сурасининг ўн бир оятини ҳам кўшган. Оятлар тафсиридан сўнг молдирасатликка қарши, одамзотнинг қиёмат кунинда жавобгарлиги ва сўфийларнинг одоб-ахлоқи тўғрисида муҳаммас ва мусаллавлар ҳам мавзуд.

Маълумки, мумтоз Ислам адабиётининг назмий қирк ҳадис таржималари форсий ва туркий тилларда ёзилиб, Туркистонда кенг тарқалган. Хусусан, Навоийнинг “Арбани”и асарлардан бери завқ билан ўқиб келинади. Аммо Қуръон оятлари маъноларининг назмий тафсири камдан-кам учрайди. Бу таржималар ҳоҳ тафсир бўлсин, ҳоҳ ҳадис бўлсин, ўқийдиган кишига ибрат ниятида ёзилади. Яъни, бундай таржима асарларда Аллоҳ таоло ва Пайғамбаримиз (с.а.в.) сўзларининг маънолари туркийзабон ўқувчиларнинг эсида қоладиган бир услубда берилиб, таълим-тарбия вазифасини бажаради. Қуръони Карим бадийи жihatдан ҳар қандай шеърдан устун ва Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло бу китоби билан ҳар қандай шоирни дол қолдиргани учун ижодкорлар Қуръонга назмий тафсир ёзишга журъат этмай, айрим қисқа ҳадисларни таржима қилиб шеърга солганлар, ҳоло. Шу боис, Али ёзган бу бир неча байтлари туркий-диний адабиётда муҳим бир ўринга эга. Айни пайтда, Алининг Раҳмон, Мурсалот суралари ва Мўминлар сурасининг аввалги оятлари шарҳини ёзишга сабаб худди шу сураларнинг бадийи жihatдан шеъриятга яқинлиги бўлиши мумкин. Хусусан, Раҳмон ва Мурсалот сураларининг бир ояти неча марта такрорлангани учун бу услубга тақлид қилиб муҳаммас ёзишга жуда ҳам мумносиб бўлган. Маълум бир оятларнинг такрорланishi туфайли мазкур суралар барча мусулмонлар тарафидан яхши танилади.

Тилшунослик нуқтаи назардан ҳам бу назмий тафсир ҳамда шеърлар ёлтиборга дойиқ. Бу шеърлар, айтганимиздек, туркий тилда ёзилган, уларда ўғиз шеъасининг үнсурлари кўп учрайди. Демак, шунга асосан асарининг ёзилган жойи ва йили ноаниқ бўлса ҳам (тўққиздан бири баъзи бир асарларда XIX асрнинг бошидаги тарихлар бор), Алини Хоразм муҳитининг шоири дея тахмин қилиш мумкин. Қолаверса, қўлёзма мабадаги бошқа айрим асарлар котибининг исми ҳам Мухаммад Эрназар Туркмандир.

Айни чоқда, тақдим этилаётган Мўминун сурасининг аввалги ўн бир ояти тафсири ҳусусида ҳам бир-икки оғиз гап айтиб ўтмак ўринли бўлади. Шу оятларда Аллоҳ таоло чин мўминларнинг олти муҳим сифатларини берган. Мўмин киши, биринчидан, намозларини ўқибётганларида Аллоҳдан қўрқадди, Иккинчидан, ёмонликдан ва хусусан, бўён ва зиён берадиган танлардан узоқ туради. Учинчидан, мол-мулкдан закот беради. Тўртинчидан, ҳаромдан, анподан ўзларини сақтайди. Бешинчидан, уларга берилган омонатларини сақлаб, аҳдларини бажарувчи киши бўлади. Олтинчидан эса, намозларини вақтида ўқийди. Аллоҳ таолонинг ваъдаси бўйича, бу олти ишни бааларақибан қилишга бериладиган мерос жаъвати л-фирдавс бўлади.

Али “Хидоят” ўқувчиларига Алининг қадимги маъсуб Мўминун сурасининг (1-11-оятлари) назмий тафсирини тақдим этишни маъқул кўрдик. Чунки Ўзбекистон Республикасининг бой кутубхона хазиналарида бундай қичиқ хазини ва олимлар ёлтиборидан четда қолиб кетмаётган мабдалар кўп, деб ўйлаймиз. Қолаверса, Али мазкур тафсирини воситасида одамлар Қуръони Карим ҳикматларини тушунишларини истеган. Зотан, ўқилмасдан жавонга тахлаб қўйилган китоб ҳеч қимга маънавий озуқа бермайди.

МЎМИНУН СУРАСИ (1—11-оятлар)

**Мўминун улдулки, тавсиф айлади
Ҳақ таоло чун “қод афлаҳал муъминун”.**

**Хошуъун ўлса намоз ичра дағи
Лавдан ҳам бўлса дойим муъризуун.**

**Фоъилун ўлса закотин молидин,
Ғайрдин доғи фуружин хофизун.**

**Ўлса роъуни амоноти ʼухуд
Ҳам намозини вақти ўлса зобитун.**

**Кимки мавсуф ўлса бу шеш хол ила,
Билки жаннатга алардур ворисун.**

**Нозу неъмат ʼшпрату ʼиззат билан
Хуру филмон бирла фиҳа холидун.**

**Назми Қуръон чун бу наҳв эрди, Али
Қилди вазни мафъулун фоъилун.**

Жалолиддин СУЮТИЙ

ЖУН ЧОПОНЛИ ЧОЛ

«Мифтохул жанна» асаридан

Ҳазрати Умар ибн Абдулазиз раҳматуллоҳи алайҳ бундай деган экаилар: “Расули Акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳамда у зотдан кейинги уламолар шунақа суннатларни жорий этиб кетганларки, уларни ўзлаштириб, амал қилиш баайни Аллоҳнинг китобини тасдиқлаш, Аллоҳга ибодатни кўпайтириш ва Аллоҳнинг динига қувват беришдир. Кимки шу йўлга юрса, хидоят топади, кимки унга қарши бўлса, мўминлар йўлидан бошқа йўлга юрган бўлади”.

(Байҳақий Моликдан қилган ривоят)

Байҳақий Рабиъадан қўйи-дагиларни ривоят қилганлар: Бир кунни биз Шофесъийнинг ҳузуринида ўтирган эдик. Погоҳ бир чол кириб келди. Унинг эгинида жун чопон, бошида жун сазла ва қўлида темир ҳасса бор эди. Имом Шофесъий ўринларидан туриб, кийимларини тўғрилаб, қайтиб жойларига ўтирдилар. Чол ҳам салом бериб, ўтирди. Имом унга хайбатланиб қарадилар ва, не муддао билан келдингиз, деган маънога иншораган:

– Сўранг, – дедилар. Шунда чол:

– Аллоҳнинг динида ҳужжат нима? – деб сўради. Шофесъий:

– Аллоҳнинг китоби, – деб жавоб қайтардилар.

– Яна нима?

– Расулуллоҳнинг суннатлари.

Жун чопонли пуроний қария:

– Яна нима ҳужжат бўла олади? – деб сўради.

Имом марҳамат қилдилар:

– Аллоҳнинг динида яна ҳужжат умматнинг иттифоқ бўлиб айтган сўзлари.

– Бу сўзин касрдан олдинг?

Имом:

– Аллоҳнинг китобидан ўқидим, – деб жавоб қилдиларда, озгина муддат тафаккур қилиб, жим туриб қолдилар.

Шунда шайх:

– Сенга уч кун муҳлат бераман, умматнинг иттифоқи ҳужжат бўла олишига Аллоҳнинг

китобидан далил тонасан, агар тона олмасанг, тавба қилсанг, – деб хонадан чиқиб кетди.

Шофесъийнинг раиғлари ўзгарди. Ўринларидан туриб, уйларига кириб кетдилар. Уч кеча-қундуздан кейин уйдан

чиқиб келдилар. Бизнинг ҳузуримизга чиққанларида юзлари бўғриққан, қўл ва оёқлари шишиб кетган, ўзлари хасталанган эдилар.

Сал фурсат ўтмай, халиғи чол салом бериб, яна кириб келди.

– Менинг ҳожатим битдими? – деб сўради.

Имом ҳазратлари:

– Ха, битди, – дедилар ва ўқидилар:

“Кимки унга (Аллоҳ) хидояти равшан бўлгандан кейин ҳам найғамбарга қарши чиқса ва мўминлар юрган йўлдан юрмай, бошқа йўлга юрган бўлса, уни ўша юрган йўлига буриб қўярмиз, оқибатда дўзахга киритармиз. Борадиган мангу жойи жуда ёмон жойдир” (Нисо, 115).

Жун чопонли чол ўридан турди.

– Тўғри тоғибсан, – деди-да, ташқарига чиқиб кетди.

Бу антиқа қария кўздан ғойиб бўлгач, Имом Шофесъий (р.а.) ҳозир турганларга қарата:

– Шу уч кун ичида ҳар кеча-қундуз Қуръонни уч мартадан ўқиб чиқдим, охири шу оятни тоқдим, – дедилар.

**Мухторхон
МАҲМУДХОН ЎҒЛИ**
таржимаси

ИЖОБАТ БЎЛГАН ДУОЛАР

Беҳад меҳрибон, ниҳоятда раҳмли Аллоҳнинг марҳамати: шакли бор Осиё чемпионати (1997, 1999), Осиё ўйинлари волиби (1998), Жаҳон кубоги эгаси (1998), Жаҳон чемпионати (1999), катор халқаро мусобакалар волиби андижонлик чарм қўлқон устаси Мухаммадқодир Абдуллаев Австралининг Сидней шаҳрида ўтган XXVII Жаҳон ёзи Олимпиадасининг олтин медалини қўлга киритди. Интирма етти ёшдан ҳамюртимиз 63,5 килограмм вазн тоифасидаги баҳслар финалида Амиро Қўшма Штатларининг бокс бўйича олтинчи – сўнгги умиди Ринардо Уилсон устидан йиғирма етти аниқ зарба билан талаба қозонди. Бу қувончли хабар бутун дунёга таралиб, дилларимизга қандай қатта сурур бахш этганини ҳалигача ҳис этиб турибмиз.

Шу йил 4 октябр куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов Оқсарой қароргоҳида олимпиадачиларимизни қабул қилди:

– Авваламбор, олин Австралия замишида бўлиб ўтган Олимпиада ўйинларида қатнашиб, Ўзбекистон обрўйини яна бир қарра жаҳонга тарашум этиб, она юртимизга, ота-онашгиз, ёру биродарларингиз бағрига эсон-омон

қайтиб келганингиз учун Аллоҳ таолога шукроналар айтаман.

Мухаммадқодир кўкеида олтин медал билан волиблик шохсунасиде матрур турганида унинг шарафига давлатимиз мадҳияси янграб, баёроғимиз баланд кўтаришанда унинг тимсолида халқимизнинг куч-қудрати, ишжонат ва матонати намойиш бўлди десам, асло хато бўлмайди. Фурқатдан фойдаланиб, Ўзбекистоннинг ҳақиқий ифтихори бўлган шундай наҳавон йиғитни тарбиялаб, вожа етказган ота-онасига, барча устоз ва мураббийларига чин юракдан таънакур айтаман...

Андижон вилояти бўйича бокс бош мураббийи Марс ҚЎЧҚОРОВ сўзи:

– Мухаммадқодирнинг югуви Ўзбекистон учун ҳаводек зарур эди. Ахир, республикамиздан Сиднейга борган 77 кучли спортчи орасида Мухаммадқодир дастлаб Мисел Соггани (Шуэрто Рико) устидан ишончли талабага эришиб, бизни хушнуд эди. Сўнгра бразилиялик Нелсон Санчосни, белорусулик Сергей Буковскийни доға қолдирди. Ярим финалда жазонлик Мухаммад Алал устидан тўла устунликка эришди. Финалдаги рақиби Амиро Қўшма Штатлари вакили

ҳам мағлуб бўлди...

Отаси Мухаммадқодир аканинг сўзлари:

– Дадам раҳматлик, илми жуда чуқур бўлмаса ҳам, аммо жуда ихлос-имолини "ихлос" халос" дегувчи одам бўлмай. Илмли инсонлар кетидан қолмас, уйимиз ҳаминша уламолар билан гавжум бўлар эди. Айниқса, рўза кунларида хонадонимизни тўлдириб издиҳом-ифторликлар ўтказардилар. Мабодео биров қўлига пул тутқизса, қайтармай олар, бироқ ёшидан яна кўшиб, ўзи мўлкаллаб юрган бирон мухтож одамга юборардилар. "Дада, мен сизга қараганда жуда наслман-да, мен ҳам сизга ўхшаб қолармиканман?" десам, "Ўхшайсан, сен ҳам, ўзининг Мухаммадқодир ҳам ўхшаб қоласизлар хаши", дер, дуо қилар эдилар.

Мухаммадқодир жуда камган, овқатин кам ейти. Кўшича: "Ғушлик қиламиз" десам, ишдамайди. Рўза тутиб олганини ҳам ишора билан айтади. Ўзи ёшиз ўйил, тўрт она-синглиси бор. Кейинчалик қийналмасин, спорт билан шуғулланса, соғлом ҳам бўлади, ўзини ўзи химоя қила олади, ҳар хил болаларга қўшилиб кетмайди, ичши-чекиндан йирик бўлади, деган ниҳада беничи синфга ўтгач, бокс соҳасига тошширдим. Тарбияси билан ҳар қуни жиддий, шуғулландим.

Ахир, теракдан мисол-да! Қўчатлигида қийинлик шохини иш билан тортиб, тўғрилаб боғлаб қўйилса, тўғри ўсади. Катта

бўлганда тўғриламоқчи бўлсанг, қарс эгиб синади.

Гарбиячилари, болангизнинг усудуби эски, ўзини оқламайди.

дейишса, “Қараб турасизлар, ўзинг хали ўз йўлини топиб, чўккиларни эгалдайди!” деб унинг ҳаракатларини диққат билан фойдалани томонга йўналтирдим. Эгаллаган ютуғига эмас, камчилигига эътибор қаратар, айни чоқда, чўндай ютуғини қатта қилиб қурсатар-райбатлантирар, уни ундай, буни бундай қиламиз болам, деб руҳлантирар эдим. Баъзан меҳнатининг қадри натижаларини кўравермасан, қочиб-анширишиб, йиллаб ўтирганларда қидира-қидира топиб олардимда, кўнглини кўтарар эдим. “Хали қараб турасан, ўзинг, меҳнат манжалатларимиз роҳатини албатта қурамыз. Фақат сабр қил. Сабр, сабр, яна сабр. Тўғрилиқда шун кўн, болам. Мана шу кундалик дафтарин фақат сен учун тутдим. Кундан-кунга ҳаракатларинг тишиқлашиб, кескинлашиб, бойиб бораётганини ўзим кўриб турибман. Мен манжалатларингга аралашганимда қанин келганларга ҳам нарво қилма, чунки бошқаларининг миясида бошқа ўй, меникида бошқа ўй бўлади. Сабий ҳаракатлар, зарбаларинидаги, мушт отинидаги янгиликларининг биргаликда тузганимиз, тўғрилайимизда. Ҳаракатларини диққат билан, ошқин равишда бажаримиз керак. Қалбим, юрагим сенинг жаҳонга чиқганинга ишонмади!

Баъзан одамларимиз тор фикрлайди. “Ўзингиз болиб, ер

сўранг, дўм сўранг, машина сўранг”, деб чалғитмоқчи бўлишадди. “Ҳажга бормайсизми?” дейишадди. “Худо хоҳласа, борамиз ҳам. Хозирча бу ерда баъзи ниятлар бор. Ахир, 460 йилдан буён турган шу “Хонақоҳ” масжидини қурган одамларининг фарзандлари бўлиб одамлар очикда, совуқда дийдираб ибодат қилаётганларини кўра-билатуриб, газ қувурларини қишга созлаб бермасам, тена-ёшиқларини қилиб, агрофларини ўраб бермасам, овқатим ҳазм бўладими!” Бундай гапларга чалғинамаймиз, болам. Хали ҳамма нарсанинг ўзи келади. Биз ўзининг ўзимиз тишиқлайверамиз.

Пул, жой, машина – ҳаммаси топилади. Ўтган умр, бой берилган вақт ва имконлар эса, қайтмасдир. Эршмай, зерикмай, шиятимизни тўғрилаб ҳаракат қилаверамиз. Хали ҳамма қаринликларини енгамиз, дунё саҳнасига чиқамиз, албатта чиқамиз, ўзинг чеминов бўлади, десам, устимдан кулганлар ҳам бўлган. Мана, кўриб турибсиз, ҳаммаси бўлди, буни жаҳон тасдиқлапти. Яратган Эгамга беадад шукрлар!..

Онаси Махфиратхон опа сўзи:

– Ўзининг Сиднейдаги ҳар бир кураш ҳолатини зашгори эрдандан шигиб-эштиқиб қузатар эканман, хоҳ ишонини, хоҳ ишонманг, у билан бирга бўлдим, бирга жанг қилдим. Менинг муштим боламнинг мушти билан бирга отилди, еган зарбалари

менга ҳам теғди. Буни фақат оналаргина хис қилади...

XXVII Жаҳон ёзги олимпиадаси болиби Муҳаммадқодир АБДУЛЛОҲ сўзи:

– Сиднейга кетини олдиан. Олимпиада чеминовни бўламан, дея ваъда берган эдим. Ваъданинг устидан чиқиб, юртимга ёруғ юз билан қайтганим учун Аллоҳга беадад шукрлар. Юртбошимиз бизни қабул қилди, бу биз учун қатта шараф. Мен қўлга киритган олтин медал, энг аввало, спортини ривожлантиришга шахсан ўзи бош-қош бўлаётган юртбошимизники, қолаверса, устозларимники, ота-онамники, ҳамкасб дўстларимники, андижонлик-жалабекликлариники – ҳаммамизникидир. Мени қўллаб-қувватлаган барча ҳамюртларимга миннатдорчилигини билдираман!

Мен – суҳбатдош, нима ҳам дердим. Ахир, Муҳаммадқодир ибн Муҳаммадқодир ибн Абдулхай' махсум ибн Эшон Бобоқоҳ махдум ибн Мирзабақодир махдум ибн Муҳаммадмақсуд ибн Аншур халфа ибн Шерали охун – Олимпиада болиби, кичкинагина, қорачагина, одмигина кийимда, жимгина тишиқлаб юрган, соддагина сўзловчи бу камсукум йиғитга ҳайрону дол термулидан бошқа иложим йўқ.

Нинг Муҳаммадқодир хаминша болибликда ўзбек халқининг қаҳрамон-пахлавон Алномини бўлиб, Барчипоини – Мархабоқоҳ келишимиз билан ота-она хизматида фарзандларинг қамолини кўриб, давру даврон суриб яшагин!

Суҳбатдош:
Убайдулла СОДИҚ
Лиджон,
2000 й. 15 ноябр.

1. Бир пайтлар шонганимизми, бошқамми, ҳужжатимизда отамиз Абдулхай' махсумнинг оши янглиш ёзилиб қолган экан. – Абдуллаевлар изоҳи – (У. С.)

Абдул Карим ибн Хозин Абулқосим Имом Қушайрий (ҳижрий 376 – 465, милодий 986 – 1072 йиллар) илк мутасаввифлардан бўлиб, усул, калом, тафсир илмларида асарлар таълиф этган. Асли шишонурлик бу аллома салжуқийлардан Али Арслон ҳузурда хизмат қилган. Олимнинг “Ат-тафсир ул-Кабир”, “Рисола” ва бошқа асарлари бутун Ислом оламида машҳур.

Ёш Абулқосим таълим олиб, дастлаб молия соҳасида маъмур бўлиб, ўз кинилоқтонларига ёрдам берини, овир содиқларни бироз бўлса-да, енгиллаштиришни кўзлайди. Нишонурга келгач эса, унинг режалари ўзгаради. Бир гал у йиғида Шайх Абул Дакқокдан (вафоти 1015 йил) ваъз тинглайди. Шайх сўзлари унга жуда катта таъсир қилади. Шу тариқа Қушайрий шайх Абул Дакқокка шогирд тушади. Бу киши замонасининг энг буюк шахсларидан, зукко мутасаввиф эди. Ундан шарият илмларини ўрганишга киришади. Дастлаб у фикҳ-қонушунуносликни, сўнгра калом қоидаларини ўрганади. Машҳур Абу Бакр Муҳаммад ибн Хусайн ибн Фурук, кейин эса Абу Исҳоқ Исфарошидан дарс олади.

Қушайрий устоздан дарс тинглар экану, лекин ҳеч ёзиб олмас экан. Устоз Исфарошнинг шогирдларини бу ҳолини кўриб:

– Ўйлим, дарсни тинглаш билангина кифояланиш старин эмас, уни ёзиб олиш ҳам керак, – дейди.

– Устоз, – дейди Қушайрий, – мен барча сабоқларингизни эслаб қолганман. Истасангиз қайтариб айтиб бераман. Сўнг у барча дарсларни бошдан-оёқ асло қисқартирмай ёддан айтиб беради.

Буни эшитган устоз шогирдига:

– Болоғишам, бундан бунд дарсларимга кирмасанг ҳам бўлар экан. Энди китобларимни олиб мурожаат қил. Бирор тушунмовчилик бўлса, ҳузуримга кел, бирга ҳал этамиз, – дейди.

Хатиб Баёдодийдан нақл қилишларича, Қушайрий Баёдодга келиб, талабаларга хадисдан дарс беради. Биз ҳам, деб ёзади Баёдодий, у кишидан хадис ёзиб олардик. Ифодаси енгил, хитобати гўзал, баёни завқли эди. Дарсларни ҳикоя каби тушунтирарди. У Маккага кетаётган қарвон билан ҳажга боради. Йирик устозларнинг дарсини тинглашга чоғланади. Ўзи билимдонлигига қарамай, билаганини

сўраб ўрганишга ҳозир уозир эди. Манбаларга қараганда, у умрининг сўнгги ўттиз йилини хадис илминини ўқитишга бағишлаган.

Илмий йиғицларга энг эрта келиб, энг кейин кетадиган Қушайрий эди. Сухбат қизиқ бўлиб, узоқ чўзилиб қолса, у мамнун бўлар, ич-ичидан севинарди. Шогирдининг илм-маърифатга бу даражада киришиб кетганини кўрган Шайх Абу Али Дакқок кизи Фотимани бериб, уни ўзига кўёв қилади.

Абу Али Дакқок вафотидан сўнг Қушайрийга устозлик қилган зоғлардан бири Абдурахмон Сулаймийдир. Абдурахмон Сулаймий вафот этган чоғда (412-1021) Қушайрий 36 ёшга тўлган, фикр-андишалари юксалиб, ўзини тутиб олган эди.

Таъсир тақозоси билан Қушайрий ва бир қатор олимлар тарки ватан қилиб, Баёдодга келадилар. Баёдод улар учун “мадинат ас-салом” (Сўғамлик шахри) эди, бу ерда улар ўн йилга осуда ҳаёт кечирадилар.

Абдусодиқ ИРИСОВ

ЗАЙН-УЛ ИСЛОМ ИМОМ ҚУШАЙРИЙ

Таниқли шарқшунос олим Абдусодиқ Ирисов Беруний номидаги шарқ кўлөзма-лари институтида узоқ йиллар исломий маданият дурдоналарини ўрганиш, нашрга тайёрлаш, таржима ва тадқиқ қилиш ишлари билан шуғулланиб, умрини илм-фанга бағишладилар. Устознинг етмишига яқин китоблари ва таржималари илмпарвар халқимизнинг маънавий мулки бўлиб қолди. Олимнинг Имом Қушайрий тўғрисидаги мақоласини этиборингизга ҳавола этмоқдамиз.

Маҳкам МАҲМУДОВ

масжидида ваъз айтиши, дарс бериш вазифаси унга тошпирилади. Унда яна шогирдларга дарс бериш, олимлар билан ҳамсухбат бўлиш, мунозаралар ўтказиш имкони туғилади. Бу орада ундан дарс эшитувчи, асарларидан нуسخа кўчириш учун илм сўровчилар кўпайиб кетади. У Обшард, Нисо, Тус каби бир қатор шаҳарларга саёхат қилади.

Олимлар уни “Зайн ул-ислом” – Ислом зийнати, деб аташарди. У ёзган асарлар Ислом шароитада ўтган олимлар наздида юксак баҳо олган эди. Қушайрий ўз даврининг буюк маърифатчиси, йўлдан озганларни тўғри йўлга солувчи раҳбар, Ислом жамоасининг буюк устоди, сўфийлар раҳнамоси, етакчиси эди. Аллома юксак жасоратли бўлиб, араб тилида насрий, назмий асарлар ҳам ёзган.

Қушайрий тасаввуф тарихида юксак бир ўрни эгаллаган шахс бўлиб, ўзининг “Рисола” асарида тасаввуф билан шариятни яқинлаштиришга интилади. Ундан кейинроқ ўтган Имом Газзолий ҳам худди шундай қилишга урингани маълум.

Қушайрий Баёдод шаҳрида одамлардан яхши илтифот кўради. Аввало у халифа Қоим Биамриллоҳга маъқул тушиб, унинг хурмат-эҳтиромига сазовор бўлади. Ҳағто саройдаги жомеъ

Отабек РУСТАМБЕК ўғли

СУЯНЧИК

Бирор нарса ёки ҳодисага эшигиб ишонини мумкин. Кўриб, ишонини ундан қучлироқ. Хис этиб, айнан ўшани янаб туриб ишонмоқ буткул бошқадир.

Ёзда бувим қазо қилдилар.

Саксон беш ёнга кириб, нуздан салкам қирк йилнинг ёруғ жаҳонини кўрмай янаб ўтказган муштлар аёл...

Осимни танибманки, бувим раҳматли намоз-ниёзли эдилар, кўлларида тасбеҳ... Хар Рамазон шарифда бекаму-кўст рўза тутардилар. "Оятул-курсий"ни жуда севиб ўқирдилар ва унга шебатан меъда ўзгача меҳр уйғотган эдилар.

Ўқувчилик йилларимиз мактабда бизларга турли дахрийй воялар усталик билан синдириларди. Аммо бувимни хар кўрган борганимда болалик шууримдаги ўша тушунчалар остин-устин бўлиб кетарди. У кишини ҳоли-жонларини кўймай, сўрайверардим: «Нега? Нима учун?..» Бувим деярли жавоб бермасдилар. Фақат ояту дуоларини ёдлашни тавсия этардилар (оҳ, у киши мен ҳали-ҳануз билмаганим не-не дуоларни болардилар) ва:

– Бир кун вақти келади, тушунасиз, болам, – деб қўярдилар.

Ўзига шукр, вақти келди, тушундим ҳам. Бувимни эса, энди қайтадан таниб, қайтадан англай бошладим...

У кишининг вафотларидан сўнг маросимларини ўтказдиғу, аямга мўлтираб қолдим. Тўрироғи, аямни ҳам энди бошқача

– яхшироқ таний бошладим.

– Бир суянигим кулаб тушгандай бўлиб қолди, – деганлариди, нима учун азахонага узоқдан ярим кечасигина етиб келиб, ховлида тентираб қолганим.

бўзимга бир нарса тиқилиб, айвонда ҳеч кимга эътибор ҳам қилмай, анча вақт йиелаганим бонсини хис қилдим.

Бувим охириги бир ҳафта деярли ҳеч нарса емабдилар. Фақат сув...

Аямлар хар сафар у-бу егулик идинсалар:

– Йўқ, ҳеч нарса емайман. Бизда ҳамма нарса бор. Мана бу ерда ҳамма мевалар яниб ётибди, тўкинчилик... – дермишлар.

Кўнчилик хайрон. Ха, у киши қайта тирилиш учун сафарга тайёр эдилар. Айниқса, охириги ун кун бир қултум сувни тутинса ҳам, бувижоним қатъиййан: "Бизда ҳамма нарса бор..."ни такрорлайверибдилар.

Бундан ўн йилча аввал қаердадир: "Кўзи ожиз кишини қирк қадам етаклаган жаннатга киради", деган хикматини ўқиган эдим. Ўша-ўша бувимни кўлларидаги тутиб етаклашга ўзгача қарай бошлаганман. Бироқ хайрон қоларли жойи шукки, ўзлари ўзларини энлаб юрардилар, бошқаларининг ёрдамига кўп ҳам муҳтож бўлмасдилар.

Энди ҳадиси қудсийини ўқийман:

"Қайси қулнинг кўзларидан маҳрум этганим ҳолда, у сабр қилса, кўзларининг мукофоти ўлароқ уни жаннатга солгайман" (Бухорий ривояти);

"Қулнинг энг кўп севгани икки нарседан маҳрум этганимда (кўзларининг нурини олганимда) у сабр этса (Аллоҳнинг ризосини тиласа), кўзлари эвазига мукофот ўлароқ жаннатни бергайман" (Аҳмад ибн Ханбал ва Бухорий ривоятлари).

Оҳ, бизнинг қирк қадам етаклаганимиз...

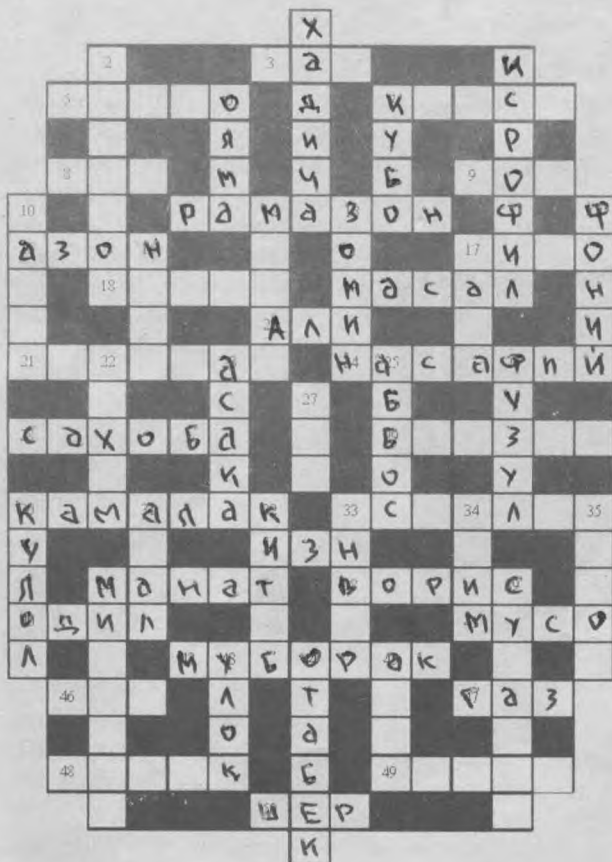
Қирк йил ёруғ дунёдан айрилиб, сабр билан имондан кечмаганлари эвазига бандликни бажо эгадиган вақтларида бувижонимга жаннатнинг анвойи неъматлари кўрсатилиб, беҳишт ахлдан эканликлари билдирилган бўлса, не ажаб... Аллоҳ Рахиймдир, Раҳмондир!..

Бувижону аяжонларимиз – суянчиларимиздир. Меҳрибон Аллоҳ бизга ато этган ибрат, давлатдир. Имонимизни хис этиб яшайлик, уни Ўзи асрасин ва барқарор айласин.

БОШҚОТИРМА

САВОЛЛАР

Бўйига:

1. Пайғамбаримизнинг (с.а.в.) биричи аёллари.
2. Хоразм рўмолчинини муаллифи.
3. Сур ҳазуви фаршита.
4. Хўл мева.
5. Мадина яқинидаги масжид.
6. Мухаммад (с.а.в.) ширинроқ этган охирин салат.
7. Қирғиз халқ эноси.
8. Жиссах вилоятидаги туман.
9. Антлер Навоий тахаллусларидан бири.
10. Амриқ қонинг фазоли тадқиқ қилиш маркази.
11. Қуръондаги суро.
12. Лалоҳ таолонинг сифати.
13. Ўзбекистондаги аэромобилдорлар шаҳри.
14. Пайғамбаримиз Мухаммад (с.а.в.) амакилари.
15. Расулulloҳ (с.а.в.) йигирма ёшларида ширинроқ этган жан.
16. ... ёнда эма, бошда.
17. Иддин ясоғчи уста.
18. Мана дунда даво табиий ширинлик.
19. Билан бўлган.
20. "Мухробдан эноси" асари қаҳрамони.
21. Бидъат амоллардан бири.
22. Нолом диндаги беш фараздан бири.
23. Нео аликхисомом тўнчилигини бошлаган тақвим.
24. Индо незиядаги ором.
25. Миллий чавақдолик мусобақаси.
26. "Утган кунлар" романи қаҳрамони.
27. Жануби-ғарбий Осиёда яшовчи миллат.

Энига:

3. Пойтахтимиздаги спорт иншооти.
4. Италия футбол клуби.
5. Адабий жанр тури.
6. Рағли металл.
7. Ализ пермаг.
8. Муқаддас ой.
9. Намозга чақириқ.
10. Мамлакатимизда шилаб чиқариладиган автомобил.
11. Туғилиб ўстан юрт.
12. Халқ оғзаки ижоди жанри.
13. Тўртинчи халифа.
14. Велесуланинг пойтахти.
15. Юридшимиз бўлган машҳур алоомалардан бири, муфассир ва тарихчи.
16. Пайғамбаримиз Мухаммаднинг (с.а.в.) кўрган ва суҳбатлашган одам.
17. Тошкент шаҳридан оқиб ўтувчи канал.
18. Ёмғирдан сўнг пайдо бўладиган табиат ҳодисаси.
19. Шамоллаганда истеъмол қилинадиган дори.
20. Рухсат.
21. Туркменистон нул бирлиги.
22. Мерос энаси (олувчи).
23. Ддолатли. (сифат)
24. Улул азм пайғамбарлардан бири.
25. "Баракали" (араб.).
26. Хўл мева.
27. Ёшлари.
28. Миллий афсонавий қаҳрамон.
29. Ироқдаги шаҳар.
30. Хайвонлар шохи.

Тузувчилар: Жамшид НЕЪМАТОВ, Гавҳар АБДУАЛИБЕКОВА

Мухтарам биродар!

Биз бу дунёга шайтонга, нафсимизга қарши курашмоқ учун келдик. Бу курашда энгилмас ва энг яхши қурол илмдир. Эро, илм зулматда нур, бепоён чўлларда энг содиқ ҳамроҳ ҳамдир.

Хонадонингиз зиёга тўлишини, қалбингиз ором олишини, нафсингиз мағлуб бўлишини истайсизми?

Диний-ижтимоий, илмий-адабий нашримиз «Хидоят» журналига 2001 йил учун обуна бўлинг, дўстимиз бўлинг!

Обуна барча почта бўлимларида давом этмоқда. Нашр кўрсаткичимиз 1034.

О Ё У Н А - 2 0 0 1